

INNSIKTSINNSAMLING TIL SITUASJONSRAPPORTEN “OSLOSKOLEN I PANDEMI”

For Utdanningsetaten i Oslo
Av Rambøll Management Consulting

23. juni 2022

RAMBOLL

SAMMENDRAG

Rambøll har gjennomført en undersøkelse blant elever, lærere, skoleledere og foresatte i Oslo, der de har blitt spurt om hvordan de opplever at pandemien har påvirket elevenes faglige og sosiale utvikling. Gjennomgående finner undersøkelsen at pandemien og periodene med digital- og hjemmeundervisning har hatt negative konsekvenser for et flertall av elevenes læringsmiljø, læringsutbytte og muligheter for å gjennomføre praksis på yrkesfag. Skolehverdagen under pandemien har vært preget av blant annet høye forventninger til elevers egen motivasjon og ansvar for å lære, mindre sosialisering mellom elevene og utfordringer med å gi tilfredsstillende undervisning i fag som krever tettere oppfølging fra læreren. Dette har resultert i en opplevelse på tvers av informantgruppene av at mange elever har gått glipp av både faglig og sosial utvikling under pandemien sammenlignet med en ordinær skolehverdag.

Funn fra intervjuene viser at både elever, lærere og skoleledere opplever at elevenes motivasjon til å lære ble svekket under pandemien. Selv om breddekartleggingen viser at de fleste elevene nå gleder seg til å gå på skolen, er det lærere og skoleledere som i intervjuene forteller at de er bekymret for at manglende motivasjon til å lære fortsatt er en utfordring for elevene. Det er blant annet vedvarende utfordringer med høyt fravær blant elevene, særlig på videregående skole.

I mangel på de rammene og strukturene som er til stede i den ordinære fysiske skolehverdagen, har det blitt stilt høye forventninger til elevenes eget ansvar for å lære under periodene med digital- og hjemmeundervisning. Både lærerne og elevene forteller at det har vært vanskelig for lærerne å følge med på om elevene har vært til stede i undervisningen og å følge opp elevenes arbeid. Det har heller ikke vært noen eksamener eller fraværsgrense i løpet av denne perioden. Lærere og elever forteller at dette har gjort det enkelt for mange elever å velge bort skolearbeid til fordel for andre ting.

Elevene forteller selv i både breddekartleggingen og intervjuene at de overordnet ikke opplever at det sosiale miljøet har blitt dårligere i løpet av pandemien. Lærerne uttrykker derimot at de er bekymret for samholdet mellom elevene og at de har gått glipp av sosial læring. Elevene har hatt færre muligheter til å samarbeide om skolearbeid og ikke like mye av de sosiale aktivitetene på skolen eller på turer. Flere av lærerne opplever også at elevene mistet noe av tilhørigheten til skolen, særlig på videregående.

Både breddekartleggingen og intervjuene beskriver en opplevelse av lavere kvalitet på undervisningen og lavere læringsutbytte for elevene under periodene med digital- og hjemmeundervisning. Noen skoleledere og lærere forteller i intervju at elever som har hatt utfordringer med konsentrasjonen i klasserommet har hatt et like godt eller bedre læringsutbytte, men at dette gjelder et mindretall av elevene.

Opplevd læringsutbytte varierer også på tvers av fag, hvor noen fag har vært enklere å gjennomføre undervisning i enn andre. Breddekartleggingen viser at praktiske fag og fag som har stor grad av muntlig aktivitet har vært vanskeligere å gjennomføre digitalt. I intervjuene trekker skoleledere og lærere frem at fag som krever tett oppfølging av elevene har vært vanskelig å gjennomføre undervisning i, mens fag hvor elevene i større grad kan jobbe selvstendig har vært lettere. I både breddekartleggingen og intervjuene, og på tvers av informantgrupper og skolenivå, blir matematikk trukket frem som et fag hvor flere opplever at elevene har hatt et dårligere læringsutbytte ved digital undervisning.

Ved å gjennomføre en regresjonsanalyse blant svarene i breddekartleggingen, kan vi også si noe om hvilke forhold i hjemmesituasjonen og i undervisningen som har påvirket læringsutbyttet. I tråd med intervjuene, finner vi at elever som har kunnet sitte uforstyrret og elever som har opprettholdt motivasjonen under pandemien har opplevd høyere læringsutbytte enn andre elever. Videre finner vi at lærere som opplever at de har tilpasset opplæringen for sterke og svake elever og/eller hatt flere vurderingssituasjoner også opplevde høyere læringsutbytte blant elevene i periodene med digital- og hjemmeundervisning.

I undersøkelsen har vi hatt et ekstra fokus på hvordan opplæringen for elever særskilte rettigheter har fungert, og om elever på yrkesfag har gjennomført praksis som planlagt. Funnene fra både breddekartleggingen og intervjuene viser at mange elever på yrkesfag ikke fikk gjennomført praksis som planlagt under pandemien. Dette gjelder særlig våren 2020 og skoleåret 202/2021, mens flere har gjennomført som planlagt dette skoleåret. Elever med særskilte rettigheter fikk tidlig i pandemiperioden tilbud om å ha undervisning og oppfølging på skolen, men funn fra intervjuene viser at det varierer om tilbudet ble benyttet av elevene.

INNHALDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	2
1. INTRODUKSJON	4
2. EKSISTERENDE KUNNSKAP	5
3. LÆRINGSMILJØ	8
4. LÆRINGSUTBYTTE OG PROGRESJON I FAG	19
5. PRAKSIS OG PRAKTISK OPPLÆRING I YRKESFAG	29
6. MULIGE ÅRSAKER TIL FORSKJELLER I OPPLEVD LÆRINGSUTBYTTE	31
7. METODE	35

Bright ideas.
Sustainable change.

1. INTRODUKSJON

De to siste årene har koronapandemien påvirket samfunnet i Norge, og belastningen for Osloskolen har i perioder vært høy. Osloskolen har hatt noen av de strengeste smitteverntiltakene i landet, og skolehverdagen for både elever og ansatte har vært preget av usikkerhet og hyppige endringer. Tall for Osloskolen viser foreløpig en stabil utvikling, til tross for pandemi, men forskning og tilbakemeldinger fra skolene indikerer at tallene trolig ikke viser hele situasjonen.

Utdanningsetaten i Oslo (heretter «UDE») skal utarbeide en situasjonsrapport om pandemiens konsekvenser for elevenes faglige og sosiale utvikling. Som grunnlag, har Rambøll Management Consulting (heretter «Rambøll») gjennomført en undersøkelse bestående en kvantitativ breddekartlegging og kvalitative intervjuer. Undersøkelsen inkluderer besvarelser fra elever, foresatte, lærere og skoleledere. De sentrale temaene som har blitt undersøkt er konsekvensene for elevenes læring og læringsmiljø, med en overordnet problemstillingen som følger:

Hvordan opplever elever, foresatte, lærere og skoleledere i Osloskolen at pandemien har påvirket elevenes faglige og sosiale utvikling?

Breddekartleggingen har bestått av et spørreskjema til elever, foresatte og lærere på 17 grunnskoler i bydelene Alna, Grünerløkka og Nordstrand, og på syv videregående skoler fra ulike steder i byen. Den kvalitative delen ble gjennomført som casebesøk på to av grunnskolene og fire av de videregående skolene, med individuelle intervjuer av elever, lærere og skoleledere.

Under følger en beskrivelse av deltagelse og skjevheter i datamaterialet, deretter en oppsummering av eksisterende kunnskap om elevers faglige og sosiale utvikling under pandemien, og så de fire kapitlene som beskriver funnene i undersøkelsen. Kapittel 3 beskriver funn knyttet til læringsmiljø, herunder motivasjon, opplevelse av undervisningsformer og påvirkning på det sosiale miljøet. Kapittel 4 beskriver læringsutbytte og progresjon i fag, hvor vi har sett på opplevd læringsutbytte, samt om læringsutbytte har variert på tvers av fag. Kapittel 5 beskriver gjennomføring av praksis og praktisk opplæring for elever på yrkesfag. Kapittel 6 er en gjennomgang av regresjonsanalyser fra spørreundersøkelsen som beskriver hva som kan forklare forskjellene i besvarelser mellom respondentene. Til slutt er det en gjennomgang av den metodiske tilnærmingen vi har benyttet og en detaljert gjennomgang av skjevheter i utvalget og datamaterialet.

Deltagelse og skjevheter i datamaterialet

Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet medio mars til medio mai 2022. Undersøkelsen omfatter et bredt utvalg av skoler, trinn, fag og samfunnsgrupper. Det forekommer likevel skjevheter blant hvem som har besvart spørreskjemaene og deltatt på intervju, da deltagelse i undersøkelsen har vært frivillig. Overordnet for både den kvantitative og den kvalitative delen er det en antagelse om underrepresentasjon av de elevene som er mindre på skolen, fordi spørreskjemaet og intervjuene har blitt gjennomført i skoletiden. En mer utfyllende beskrivelse av deltagelse og skjevheter i datamaterialet beskrives i kapittel 7. Metode.

I alt gjennomført 2 456 elever, 2 670 foresatte og 586 lærere spørreskjemaet. Undersøkelsen i grunnskole er gjennomført i tre bydeler: en bydel med gjennomsnittlig høyt utdannings- og inntektsnivå, en bydel med lavere gjennomsnittlig utdannings- og inntektsnivå og en sentrumsbydel. Bydelene er valgt strategisk for å undersøke forskjellene i konsekvensene av pandemien. Det betyr at alle elevene i Oslo ikke har hatt lik mulighet til å delta i undersøkelsen, og snittresultatene skal derfor ikke tolkes som et Osloresultat, men som et resultat for det utvalget som er gjort. Imidlertid, i resultater der det ikke er forskjeller mellom våre tre bydeler, er det god grunn til å anta at resultatene vil være like også for andre bydeler.

Det ble gjennomført 53 kvalitative intervjuer med skoleledere, lærere og elever på 4 utvalgte videregående skoler og 2 grunnskoler. Skolene ble valgt ut fra geografisk plassering, tilgjengelige studieretninger og inntakskrav (karaktersnitt) for å representere et tilnærmet representativt utvalg. Lærerne og elevene som ble invitert til å delta på intervju, ble valgt på bakgrunn av klassetrinn, studieretning og besvarelse i spørreskjemaet.

2. EKSISTERENDE KUNNSKAP

Koronapandemien medførte raske omstillinger i hverdagen vår og endret hvordan vi forholder oss til omverdenen. Folkehelseinstituttet melder om at pandemien har særlig påvirket barn og unges psykiske helse, trivsel og læring.¹ Gjennom perioder med digital opplæring og hjemmeundervisning, har elever opplevd å måtte tilpasse seg nye undervisningsformer og nye måter å samhandle med både lærere og medelever.² Lærere, på sin side, har utviklet og tilpasset nye undervisningsmetoder, og foreldre har hatt et større ansvar for oppfølging av barn under digital hjemmeundervisning.

Nasjonal statistikk viser at elever karaktermessig har sett en jevn utvikling eller en økning i pandemiperioden.^{3, 4} En temperaturmåling blant barn og unge i Oslo under pandemien viste også at de fleste klarte seg relativt godt og tilpasset seg den nye hverdagen under pandemien.⁵ Samtidig viser internasjonal forskning at koronapandemien har ført til økt læringstap for elever.^{6, 7} Flere studier legger særlig vekt på konsekvensene for barn i sårbare situasjoner når det gjelder familieforhold og sosial ulikhet.^{8, 9, 10} Det er en antagelse om at statistikken for norske elever ikke viser hele bildet, blant annet at fraværet av standardiserte vurderingssituasjoner i kombinasjon med ekstraordinære undervisningstiltak kan ha ført til at elever har fått unormalt høye standpunktkarakterer.

Elever under pandemien

Høyt karaktergjennomsnitt

De gjennomsnittlige standpunktkarakterene for grunnskolen og videregående skole nasjonalt har økt

over de siste årene, men spesielt i skoleåret 2019-2020 økte karakterene mer enn tidligere.¹¹

En kvalitativ rapport utført av Rambøll på oppdrag fra KS, som fanger opp både elev- og lærerperspektivet, indikerer flere mulige årsaker til økning i standpunktkarakterer våren 2020.¹² Avlyste eksamener frigjorde mer tid til å gjennomgå læringsstoff. Med avlyste eksamener fikk lærerne mer tid til repetisjon og dette er noe som kan ha hatt en positiv effekt på elevenes læringsutbytte. Dette ble ytterligere forsterket av at standpunktskarakterene ble satt på et senere tidspunkt våren 2020, slik at lærerne hadde lengre tid til både undervisning og vurdering. Videre viser rapporten at lærerne innførte flere vurderingspunkter enn tidligere, og at elevene derfor hadde mulighet til å vise sin kompetanse ved flere anledninger. Siden flere av de ordinære vurderingsformene falt bort, opplevde også lærere at elevene fikk vist en annen form for kompetanse. Rapporten viser også til at faktorer som at det var vanskelig å kontrollere for juks, samt at elevene i tvilstilfeller heller ble vippet en karakter opp enn ned, også kan ha påvirket høyere standpunktkarakterer våren 2020.

Læringstap og nedsatt motivasjon

Hvordan koronapandemien har påvirket elevenes læringsutbytte mangler det forskning på i en norsk kontekst. Det snakkes om at potensialet for at redusert læringsutbytte kan ha forekommet er stort både på individnivå og for samfunnet som en helhet, med tanke på frafall fra skolen og tapte jobbmuligheter.¹³ Internasjonal forskning viser at elever

1 FHI. (2021, 11.oktober). *Del 2: Skolestengning og barn og unges helse*. <https://www.fhi.no/nettpub/folkehelse/rapporten-temautgave-2021/del-1-9/skolestengning-og-barn-og-unges-helse/>

2 Udir (u.å.). *Utdanningsspeilet 2020- Digital undervisning ved koronastengte skoler*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdannings-speilet/utdannings-speilet-2020/del-2/digital-undervisning-under-koronastengte-skoler/>

3 Ibid.

4 Rambøll (2021). *Undervisnings- og vurderingssituasjonen i videregående skole våren 2020*. <https://www.ks.no/contentassets/f7329a3d8b28461bb4c-89cfe11e7afaf/07-06-21-Rapport-Standpunktkarakterer-003-.pdf>

5 Bakken, A. & Osnes, S.M. (2021). *Ung i Oslo 2021. Ungdomsskolen og videregående skole* (NOVA Rapport 9/21). NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2783761>

6 Skar, G.B., Graham, S., & Huebner, A. (in press) Learning loss Effects of emergency remote instruction on First Grade Students' Writing: A Natural Experiment. *Journal of Educational Psychology*.

7 Hevia, F.J., Vergara-Lope, S., Velásquez-Durán, A., & Calderón, D. (2022) Estimation of the fundamental learning loss and learning poverty related to COVID-19 pandemic in Mexico. *International Journal of Educational Development*, 88. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102515>

8 Caspersen, J., Hermstad, I.H., Hybertsen, I.D., Lynnebakke, B., Vika, K.S., Smedsrud, J., Wendelborg, C. & Federici, R.A. (2021). *Koronapandemien i grunnskolen - håndtering og konsekvenser*. NTNU/NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2733034>

9 Eriksen, I. M. & Davan, L. B. (2020). *Tap og tillit: Ungdoms livstilfredshet og samfunnsdeltagelse under pandemien* (NOVA rapport NR 13/20). NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6413>

10 Qvortrup, L., Qvortrup, A., Wistoft, K., Christensen, J. & Lomholt, R. (2020). *Nødundervisning under coronakrisen. Et elev- og forældreperspektiv*. Empirisk skole- og dagtilbudsforskning. Aarhus Universitetsforlag, Nationalt Center for Skoleforskning.

11 Udir.(u.å.). *Utdanningsspeilet 2021- Hvordan preget koronapandemien barnehager, skoler og fagopplæring i 2020-21?*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdannings-speilet/utdannings-speilet-2021/koronapandemien/>

12 Rambøll (2021). *Undervisnings- og vurderingssituasjonen i videregående skole våren 2020*. <https://www.ks.no/contentassets/f7329a3d8b28461bb4c-89cfe11e7afaf/07-06-21-Rapport-Standpunktkarakterer-003-.pdf>

13 FHI. (2021, 11.oktober). *Del 2: Skolestengning og barn og unges helse*. <https://www.fhi.no/nettpub/folkehelse/rapporten-temautgave-2021/del-1-9/skolestengning-og-barn-og-unges-helse/>

har gått gjennom sosialt og faglig læringstap under koronapandemien.^{14, 15} Rambøll-rapporten *Undervisnings- og vurderingssituasjonen i videregående skole våren 2020* viser at situasjonen kan ha påvirket elevene ulikt.¹⁶ Dette knyttes blant annet til hjemmesituasjonen, samtidig som individuelle forskjeller når det gjelder arbeids- og læringsmetoder og personlige egenskaper som eksempelvis evnen til å jobbe selvstendig, fikk påvirkning på opplevelsens- og håndteringen av hjemmeskole.

Sosial ulikhet påvirker konsekvensene

Det er bred samfunnsvitenskapelig oppslutning om at faktorer som foreldrenes utdanning- og inntektsnivå påvirker barnas forhold til, motivasjon og presentasjon i skolesammenheng. Med nedstengningen i pandemien er det grunn til å tro at disse forskjellene har blitt ytterligere forsterket på nasjonalt nivå.^{17, 18} Flere skandinaviske studier peker blant annet på at elever fra ressurssterke familier kom enklere gjennom nedstengningen med bedre støtte fra foreldre og bedre kontakt med lærere og klassekamerater.^{19, 20} Vi kan anta at dette har hatt en effekt på elevenes læring, men det er fremdeles noe som må bekreftes og nyanseres. Oslo er særlig preget av store sosioøkonomiske forskjeller som kan ha betydning for barn og unges livssjanser i livet.²¹

Mindre tilpasset undervisning

Nedstengte skoler hadde fortsatt ansvar for å tilby undervisning til barn med særlige behov. Likevel viser en undersøkelse blant PPT-rådgivere at mange elever ikke fikk den støtten de hadde krav på under den første nedstengningen.²² Selv etter gjenåpningen av skolene i 2020, fikk nasjonalt 1 av 3 som hadde

vedtak om spesialundervisning færre undervisningstimer enn før, og 1 av 5 fikk fremdeles færre timer så sent som vinteren 2021.²³ Denne utviklingen begrunnes blant annet ved at skoler hadde mindre kapasitet og høyt sykefravær, og derfor måtte omdisponere lærerressursene de hadde der det var mest kritisk. Hvordan dette opplevdes av elevene det gjaldt, og hvilke konsekvenser dette hadde på deres læring, er fremdeles usikkert.

Lærlingene ekstra rammet

Yrkesfagelever sin fysiske tilstedeværelse på skolene ble prioritert da samfunnet begynte å åpne opp igjen etter nedstenging våren 2020. Som følge av den første nedstenging ble 4380 lærlinger permittert fra sine lærlingplasser på nasjonalt nivå. Noen av lærlingene fikk tilbud om alternativ undervisning.²⁴ Det rapporteres om at de fleste lærlingene ikke opplevde en nedgang i trivsel når undervisningen deres ble endret. Samtidig finner man at pandemien kan ha ført til at færre praksiskandidater tok fagprøven, i tillegg til at det har vært en nedgang i nye lærlinger og andelen som får lære plasser.²⁵

Elever i Osloskolen under pandemien

Oslo kommune opplevde blant de mest inngripende koronatiltakene under pandemien. Derfor har det blitt gjennomført spesifikk forskning som avdekker konsekvensene pandemien har hatt i Osloområdet, og blant unge i Oslo.

Spørreundersøkelsen Ung i Oslo ble sendt ut til 5. til 7. klasse, ungdomsskoleelever og videregående skoleelever etter ett år med koronare-

14 Skar, G.B., Graham, S., & Huebner, A. (in press) Learning loss Effects of emergency remote instruction on First Grade Students' Writing: A Natural Experiment. *Journal of Educational Psychology*.

15 Hevia, F.J., Vergara-Lope, S., Velásquez-Durán, A., & Calderón, D. (2022) Estimation of the fundamental learning loss and learning poverty related to COVID-19 pandemic in Mexico. *International Journal of Educational Development*, 88. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102515>

16 Rambøll (2021). *Undervisnings- og vurderingssituasjonen i videregående skole våren 2020*. <https://www.ks.no/contentassets/f7329a3d8b28461bb4c-89cfe11e7afa1/07-06-21-Rapport-Standpunkt karakterer-003-.pdf>

17 FHI. (2021, 11.oktober). *Del 2: Skolestengning og barn og unges helse*. <https://www.fhi.no/nettpub/folkehelse/rapporten-temautgave-2021/del-1-9/skolestengning-og-barn-og-unges-helse/>

18 Caspersen, J., Hermstad, I.H., Hybertsen, I.D., Lynnebakke, B., Vika, K.S., Smedsrud, J., Wendelborg, C. & Federici, R.A. (2021). *Koronapandemien i grunnskolen - håndtering og konsekvenser*. NTNU/NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2733034>

19 Eriksen, I. M. & Davan, L. B. (2020). *Tap og tillit: Ungdoms livstilfredshet og samfunnsdeltagelse under pandemien* (NOVA rapport NR 13/20). NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6413>

20 Qvortrup, L., Qvortrup, A., Wistoft, K., Christensen, J. & Lomholt, R. (2020). *Nødundervisning under coronakrisen. Et elev- og forældreperspektiv*. Empirisk skole- og dagtilbudsforskning. Aarhus Universitetsforlag, Nationalt Center for Skoleforskning. https://unipress.dk/media/17311/9788772192871_ncs_e-journal_nr07_4k.pdf

21 Ljunggren, J. (Red.). (2017). *Oslo - ulikhetenes by*. Cappelen Damm Akademisk.

22 Caspersen, J., Hermstad, I.H., Hybertsen, I.D., Lynnebakke, B., Vika, K.S., Smedsrud, J., Wendelborg, C. & Federici, R.A. (2021). *Koronapandemien i grunnskolen - håndtering og konsekvenser*. NTNU/NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2733034>

23 Udir (2021, 2.november). *Utdanningsspeilet 2021- Hvordan preget koronapandemien barnehager, skoler og fagopplæring i 2020-21?* <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningspeilet/utdanningspeilet-2021/koronapandemien/#skolehverdagen-under-koronapandemien>

24 Andersen, R.K., Bråten, M., Bockmann, E., Kindt, M.T., Nyen, T. & Tønder, A.H. (2021). *Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for videregående opplæring* (Fafo-rapport 2021:09). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/handtering-og-konsekvenser-av-koronautbruddet-for-videregaende-opplaering>

25 Udir (2021, 22.juni). *Konsekvenser av koronapandemien for lærlingene*. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-fag-og-yrkesopplaring/analyser/koronapandemien-fagopplaringen/>

striksjoner.²⁶ Et sentralt funn er at selv om pandemien har vært utfordrende for ungdommene, har de klart å håndtere den på en god måte. Imidlertid tyder undersøkelsen på at Oslo-ungdom var mer utsatt for de negative konsekvensene av pandemien enn ungdom ellers. Undersøkelsen finner en nedgang i deltagelse i fritidsaktiviteter, mindre fysisk aktivitet og mer skjermbruk. Man har derimot sett små endringer på områder som vennskap, ensomhet og psykisk og fysisk helse. Undersøkelsen viser også at det har vært en nedgang i antall unge som er utsatt for mobbing, og at færre opplevde vold fra voksne i familien. En negativ utvikling er at flere kjeder seg og det er mer skolestress. Samtidig understrekes det at disse tendensene fantes selv før pandemien. Ung i Oslo²⁷ nevner innføring av digital undervisning som et inngripende koronatiltak som gjorde det veldig tydelig at den fysiske tilstedeværelsen på skolen ikke bare er viktig faglig, men også for å bygge relasjoner og ta del i et sosialt fellesskap. Dette funnet støttes også av andre kartlegginger.²⁸

Lærere under pandemien og i Osloskolen

Lærere hadde et høyere fravær enn elever i 2021 nasjonalt.²⁹ En stor andel av fraværet skyldes sykdom eller karantene relatert til korona. Studier viser også en økt arbeidsbelastning for lærere og skoleledere, blant annet med flere arbeidsoppgaver og mer ansvar enn vanlig. Lærere har følt på mer arbeidspress enn tidligere. En mer utvidet lærerrolle har ført til tettere oppfølging av elever, men på bekostning av utvidet arbeidstid og arbeidsmengde for lærerne som fikk dette ansvaret.³⁰ Noen studier viser at arbeidspresset kan ha vært størst blant kontaktlærere som vanligvis har ansvar for oppfølging av enkelt-elever i en kohort.^{31, 32}

Særlig lærerne i Osloskolen har vært påvirket av at skolehverdagen har vært preget av usikkerhet og hyppige endringer, da Osloskolen har hatt noen av de strengeste tiltakene i landet. Til tross nye arbeidsoppgaver og høyt arbeidspress, pekes det på at hjemmeskole har åpnet for annerledes bruk av læremidler og verktøy samt skapt nye erfaringer, refleksjoner og ettertanker om målet for opplæringen, organisering av undervisningen og involvering av elever.³³

26 Bakken, A. & Osnes, S.M. (2021). *Ung i Oslo 2021. Ungdomsskolen og videregående skole* (NOVA Rapport 9/21). NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2783761>

27 Ibid.

28 Rambøll (2021). *Undervisnings- og vurderingssituasjonen i videregående skole våren 2020*. <https://www.ks.no/contentassets/f7329a3d8b28461bb4c-89cfe11e7afa1/07-06-21-Rapport-Standpunkt karakterer-003-.pdf>

29 Udir. (u.å.) *Utdanningsspeilet 2021- Hvordan preget koronapandemien barnehager, skoler og fagopplæring i 2020-21?* <https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningspeilet/utdanningspeilet-2021/koronapandemien/#skolehverdagen-under-koronapandemien>

30 Andersen, R.K., Bråten, M., Bockmann, E., Kindt, M.T., Nyen, T. & Tønder, A.H. (2021). *Håndtering og konsekvenser av koronautbruddet for videregående opplæring* (Fafo-rapport 2021:09). Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/handtering-og-konsekvenser-av-koronautbruddet-for-videregående-opplæring>

31 Pedersen, C., Reiling, R.B., Vennerød-Diesen, F.F., Alne, R. & Smedsrud, J. (2021). *Lærertetthet i koronapandemiens første år: Analyse av GSI og intervjuer med skoleeiere, skoleledere og lærere. Fjerde delrapportering fra Evaluering av norm for lærertetthet* (NIFU arbeidsnotat 2021:6). NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2771724/>

32 Caspersen, J., Hermstad, I.H., Hybertsen, I.D., Lynnebakke, B., Vika, K.S., Smedsrud, J., Wendelborg, C. & Federici, R.A. (2021). *Koronapandemien i grunnskolen - håndtering og konsekvenser*. NTNU/NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/handle/11250/2733034>

33 Gilje, Ø., Thuen, F. & Bolstad, B. (2020). Hjemmeskolen under koronapandemien - Hva forskningen kan fortelle. *Bedre skole*, 32 (3), 12-19. <https://www.uv.uio.no/forskning/satsinger/fiks/kunnskapsbase/stengte-skoler-digital-hjemmeundervisning/hjemmeskolen-under-korona-pandemien---hva-forskningen-kan-fortelle-.pdf>

3. LÆRINGSMILJØ

Undersøkelsen tyder på at læringsmiljøet på skolene i Oslo har blitt negativt påvirket av pandemien, og særlig i periodene med digital undervisning. Både lærere og elever gir uttrykk for at læringsmiljøet har blitt bedre med gjenåpningen av skolene i løpet av inneværende skoleår, men lærerne opplever at mange av elevene fortsatt sliter med å delta i opplæringen på det nivået de ellers ville ha forventet.

Hovedfunn oppsummert:

- Pandemi og digital undervisning har svekket elevenes motivasjon til å lære
- Inneværende skoleår preges av høyt fravær blant elevene
- Pandemien har vært preget av høye forventninger til selvstendig læring
- Faglig samarbeid og kommunikasjon har vært utfordrende
- Det har vært vanskelig å følge opp elevene under digital undervisning
- Elevene opplever ikke at pandemien har påvirket det sosiale miljøet
- Flere lærere er bekymret for at elevene har gått glipp av sosial læring

Flertallet av både elever, lærere og skoleledere uttrykker i intervjuene at motivasjonen til å lære, tilhørigheten til skolen og forpliktelsen som elev til å delta i undervisningen har blitt svekket av pandemien. De fleste elevene oppgir i breddekartleggingen at de trives og gleder seg til å gå på skolen nå. Det kommer derimot frem i intervju med skoleledere og lærere at det for noen elever er en vedvarende utfordring med manglende motivasjon, og at det er et høyt fravær blant elevene.

I intervjuene med elever, skoleledere og lærere vises det til at pandemiperioden har vært preget av høye forventninger til selvstendig læring, noe som har vært utfordrende for flere av elevene. Når man har sittet hjemme for seg selv, har det vært lett å falle for fristelsen til å gjøre andre ting som å sove, sitte på telefonen, spille eller se på serier, i stedet for å følge med på undervisningen.

I forbindelse med gjennomføringen av den digitale undervisningen, er det samarbeid mellom elevene og kommunikasjon mellom lærer og elev som

har vært mest krevende. Dette kommer frem både i breddekartleggingen og i intervjuene. Elevene har i mindre grad jobbet sammen om å løse oppgaver, og de forteller i intervjuene at det har vært vanskelig å få til samarbeid med andre elever over Teams. Lærere forteller på sin side at de opplever at det har vært vanskelig å følge opp elevene under digital undervisning og at de har hatt begrensede muligheter til å støtte dem.

Funn fra både breddekartleggingen og intervjuene viser at elevene overordnet ikke opplever at det sosiale miljøet har blitt dårligere etter pandemien. Lærerne uttrykker derimot i intervjuene i større grad enn elevene at de er bekymret for samholdet. I intervju med skoleledere og lærere forteller flere at de opplever at elevene har gått glipp av sosial læring under periodene med nedstenging, og at mangel på rammer under digital- og hjemmeundervisning har bidratt til at noen av elevene har tilegnet seg uvaner som fortsatt preger skolehverdagen etter gjenåpning.

Pandemi og digital undervisning har svekket elevenes motivasjon til å lære

Et gjennomgående tema i intervjuene er at koronapandemien og digital undervisning har hatt en negativ påvirkning på mange av elevenes motivasjon til å lære. Det gjelder ikke alle elevene som har deltatt i undersøkelsen, og lærerne forteller også om elever som har opprettholdt motivasjonen i denne perioden, men flertallet av både elever, lærere og skoleledere uttrykker at motivasjonen til å lære ble svekket under pandemien. Svarene fra breddeundersøkelsen viser at elevene stort sett trives og gleder seg til å gå på skolen nå, og at dette gjelder på tvers av skolenivåene. Det er likevel rundt en fjerdedel som oppgir at de *ikke* gleder seg til å gå på skolen og at de misliker det mer nå enn før pandemien.¹ Dette finner vi også i intervjuene, hvor særlig lærere og skoleledere opplever at det er en vedvarende utfordring med manglende motivasjon blant flere av elevene etter gjenåpning.

“I perioden med hjemmeundervisning var motivasjonen lav. Vi sitter ikke oppreist, vi ligger i senga og ser på Teams. Boka ligger der borte, man blir litt lat. Man har ikke det stresset som man har på skolen, ikke samme viljen.”

- Elev, VGS

“Jeg tror motivasjonen var noe lavere under pandemien, og mange snakker negativt om det å være hjemme. I starten var det jubel for at de kunne være hjemme. Men det at det dro ut over lang tid og ble sittende isolerte gjorde at motivasjonene falt og mange strevde med å jobbe på hjemmeskole.”

- Lærer, ungdomsskole

Når elevene har blitt spurt om hva som har påvirket motivasjonen deres negativt, forteller de at den digitale undervisningen har vært kjedelig og at de har savnet det sosiale i skolehverdagen. I periodene med nedstenging har de stort sett sittet for seg selv og enten hørt på undervisning fra lærerne eller løst oppgaver på egen hånd. Det har vært mindre gruppearbeid og mange av mulighetene til å prate med venner og medelever har vært begrenset til chat og video. Noen trekker også frem at de har blitt påvirket av at det ikke har vært så store konsekvenser av å ikke delta i opplæringen. Noen tar opp fraværet av eksamener og fraværsgrense som å ha skapt en situasjon der det ikke spiller noen rolle hva de gjør på skolen eller ikke. Andre trekker derimot frem de senkede kravene og forventningene som et positivt tiltak som har gjort det enklere for dem å komme seg gjennom skoleåret til tross for lavere motivasjon.

“Når du er i et rom helt alene og har samme undervisning over skjerm, bidrar det til å miste motivasjonen og du blir skolelei. Det er litt rart, når jeg sitter og ikke gjør noe, er det mest slitsomt.”

- Elev, ungdomsskole

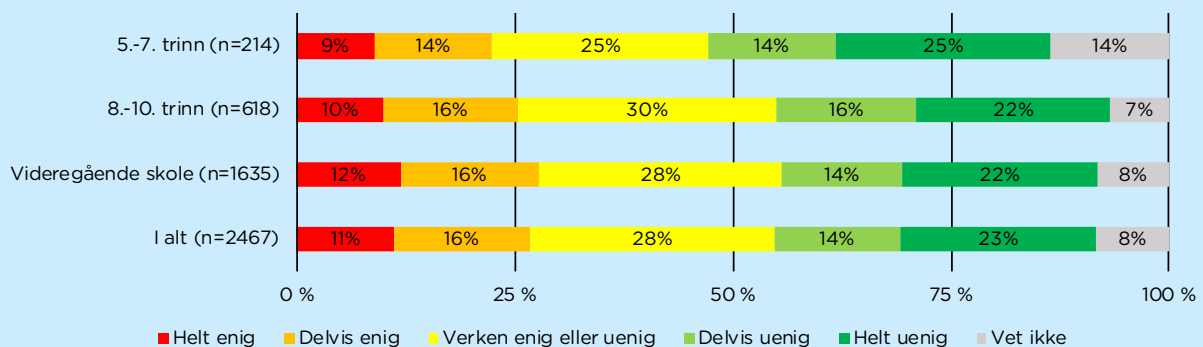
Figur 3.1 på neste side viser at til sammen 27 prosent av elevene svarer at de er enig eller delvis enig i at de misliker det å gå på skole mer nå enn før pandemien. I figuren er svarene oppdelt på skolenivå. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom nivåene, men vi skal merke oss at hele 14 prosent av elevene på 5-7 trinn svarer vet ikke på spørsmålet. Dette kan skyldes at det er vanskeligere for dem å huske og sammenligne skoletrivselen sin forut for pandemien.

¹ Som nevnt i metodekapittelet må vi ta hensyn til at breddeundersøkelsen og intervjuer ble gjennomført på skolen, og at vi kanskje ikke har fanget opp elever som av ulike grunner er mindre på skolen.

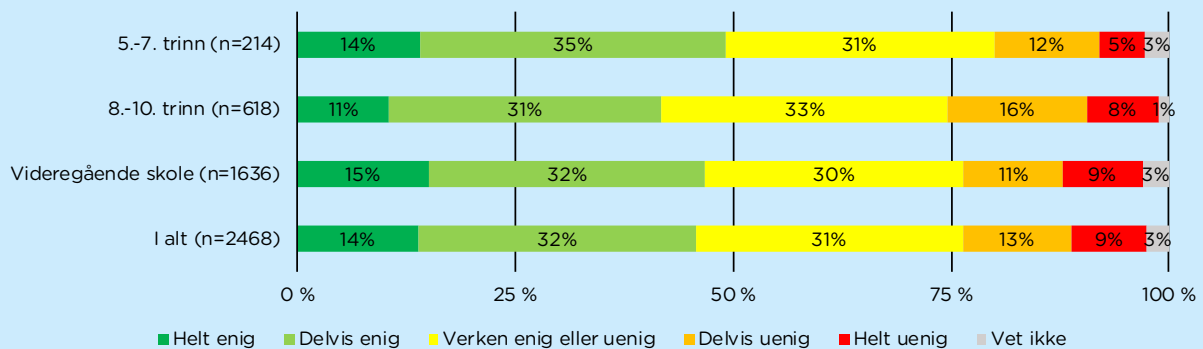
Figur 3.2 viser elevenes svar på om de er enig eller uenig i påstanden om at de gleder seg til å gå på skolen. Resultatene er oppdelt på skolenivå. Nærmere halvparten (46 prosent) av alle elever sier seg enig eller delvis enig i at de gleder seg til å gå på skolen. Det er til sammen 22 prosent som sier seg uenig eller delvis uenig i den samme påstanden. Figuren viser at det er små forskjeller mellom skolenivåene. Vi har også undersøkt om det er forskjeller mellom studiespesialiserende og yrkesfaglige linjer med hensyn til om elevene gleder seg til skole. Heller ikke her er det vesentlige forskjeller.

Figur 3.3 viser elevenes svar på om de er enig eller uenig i at de liker å gå på skolen nå mer enn før pandemien. Resultatene er oppdelt på skolenivå. Resultatene viser en jevn fordeling mellom uenig og enig. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom skolenivåene. Det er heller ingen vesentlig forskjell mellom elever ved studiespesialiserende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er til sammen 26 prosent som enten er helt uenig eller delvis uenig i påstanden. Det betyr imidlertid ikke nødvendigvis at de misliker det å gå på skolen. Det betyr kun at det ikke er noen endring i deres holdning å like og gå på skole.

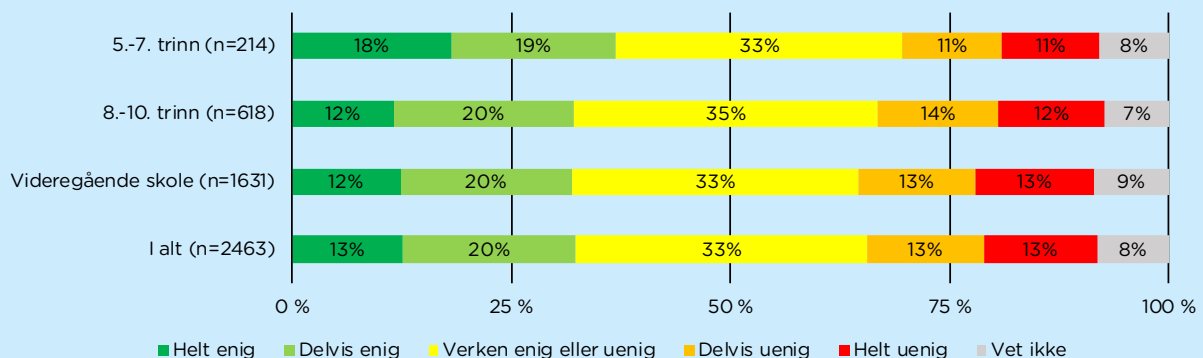
Figur 3.1 Elever: Jeg misliker det å gå på skole mer nå enn før pandemien

Figur 3.2 Elever: Jeg gleder meg til å gå på skolen

Figur 3.3 Elever: Jeg liker det å gå på skole nå mer enn før pandemien

For å undersøke sammenhengen mellom endring i elevenes holdning til å like skole og om eleven gleder seg til å gå på skole, har vi gjort en analyse hvor vi har krysset disse variablene. Denne analysen viser at det er en klar sammenheng mellom å svare negativt på spørsmålet "Jeg liker det å gå på skole nå mer enn før pandemien" og å svare negativt svar på spørsmålet "jeg gleder meg til å gå på skolen." Vi kan altså konkludere med at majoriteten av de som ikke opplever noen endring i det å like gå på skole nå mer enn før pandemien, heller ikke gleder seg til å gå på skole.

I intervjuene forteller flere lærere og elever at motivasjonen blant elevene ikke ble påvirket i stor grad i begynnelsen av pandemien, men at den vedvarende situasjonen med store deler digital undervisning og hyppige endringer har hatt den største negative effekten. Etter gjenåpningen er det noen lærere som forteller at motivasjonen er i ferd med å komme tilbake til slik det var før pandemien, men det er også flere som forteller at den fremdeles er lav eller har blitt enda lavere. De opplever særlig at det er elevene som slet med motivasjon fra før som har blitt rammet hardest og som sliter mest med å komme tilbake.

"Motivasjonen var bra på starten, men begynte å bli lei av å være hjemme rundt midten av pandemien. Det var kjedelig å se de samme folka. Hadde lyst til å være mer sosial. Det var vanskeligere å være sosial da. Man kunne ikke se folka sine. Motivasjonen er bedre nå, men kanskje ikke like bra som før pandemien. Begynner å bli litt lei av skolen."

- Elev, ungdomsskole

"Merker at det er mer apati. [Elevene] har ikke lyst til å delta og er veldig lite motiverte. Merker det enda mer nå enn under pandemien. Under nedstengingen var folk litt på, alert, nå skal det tilbake til normalt og man slapper mer av. Da har motivasjonen falt veldig."

- Lærer, VGS

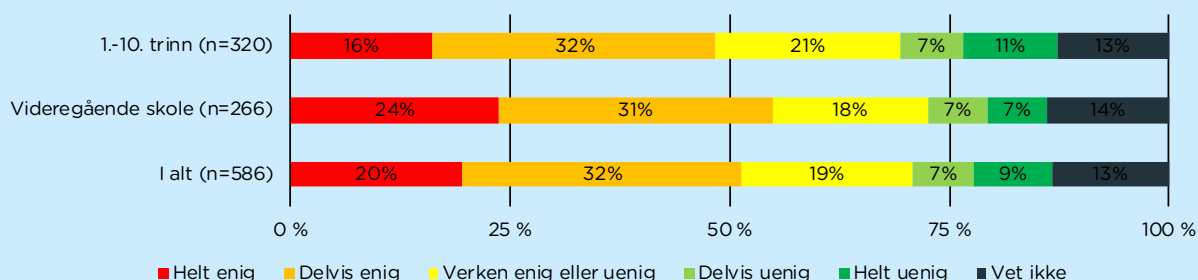
Inneværende skoleår preges av høyt fravær blant elevene

Breddekartleggingen viser at mange av lærerne opplever at flere elever kvier seg for å gå på skolen nå, sammenlignet med før pandemien. I intervjuene med skoleledere og lærere kommer det frem at mange opplever utfordringer med høyt fravær i innværende skoleår. De forteller at læringsmiljøet er tydelig preget av at store deler av klassen ofte ikke er til stede og at det er vanskelig å følge opp de elevene som ikke møter opp.

Figur 3.4 viser læreres svar på spørsmålet om de er enig eller uenig i at flere elever enn før pandemien kvier seg for å gå på skolen. Det er til sammen 52 prosent av lærerne som er helt enig (20 prosent) og delvis enig (32 prosent) i påstanden. Det er en større andel lærere i videregående skole som er helt enig i påstanden sammenlignet med grunnskolen, med henholdsvis 24 mot 16 prosent. Oppsummert viser figuren at rundt halvparten av lærerne i både grunnskole og videregående mener at flere elever enn før pandemien kvier seg for å gå på skolen.

Lærere og skoleledere som ble intervjuet beskriver en fraværssituasjon som har vært, og fremdeles er, utfordrende og som enkelte beskriver som "ek-

Figur 3.4 Lærere: Er du enig eller uenig i følgende påstand: Flere elever enn før pandemien kvier seg for å gå på skolen

strem". Flere fra videregående skoler forteller at de har hatt rundt 30 prosent fravær blant elevene til enhver tid dette skoleåret, og mange oppgir at i perioder har mer enn halvparten av elevene i klassene deres vært fraværende. Noen oppgir også at det er elever som har forsvunnet helt fra undervisningen og at flere elever på videregående har droppet ut sammenlignet med før pandemien.

"De fleste elevene har mye fravær. Man kan ikke sjekke fraværsgrunn. Det [at elevene har mye fravær] tar vekk fra skolen som sosialiseringsarena."

- Lærer, VGS

"Du får ikke helt lagt planer. (...) Man må hele tiden tenke det kanskje er 10 stykker borte."

- Lærer, ungdomsskole

En av skolelederne understreker at fraværet ikke kun handler om digital undervisning, men også om den utryggheten som har blitt skapt i samfunnet. Hen forklarer at det å skulle være hjemme, unngå andre mennesker, unngå kollektivtransport, bruke munnbind og den generelle uforutsigbarheten i samfunnet har vært med å skape en redsel blant mange av elevene.

Pandemien har vært preget av høye forventninger til selvstendig læring

Både elever og lærere som har blitt intervjuet peker, direkte eller indirekte, på mangelen av rammer og kontroll under periodene med digital undervisning. Læringsmiljøet under pandemien har vært preget av langt større forventninger til autonomi og selvstendig læring for elevene, både på ungdomsskole- og videregående nivå. De har i stor grad kunnet velge selv om de ønsker å delta i læringen eller ikke. Også på barneskolenivå har konsekvensene av pandemien ført til at elevene har måtte vært mer selvstendige i skolehverdagen.

Elevene forteller i intervjuene at andre fristelser som film og tv, spill og sosiale medier har vært noe de har måttet forholde seg til gjennom perioden med digital undervisning, og at det ofte har vært veldig enkelt å velge andre ting enn skole. Lærerne forteller at blant de elevene med mindre ressurssterke hjem, særlig på videregående, har det også vært andre

ting som familie og jobb som har tatt oppmerksomheten vekk fra skolearbeidet, men understreker at de har hatt forståelse for at skole ikke nødvendigvis har vært den største bekymringen for disse elevene i denne perioden.

"Det var litt frivillig. Man kunne høre på hva læreren sa eller ikke. Hvis man var motivert til å lære ville det nok gått helt fint, men jeg synes det var vanskelig. (...) De fleste elevene sov i timen."

- Elev, VGS

Flere av lærerne vi har intervjuet uttrykker at de kun har hatt begrensede muligheter til å kontrollere om elevene følger med på den digitale undervisningen eller ikke. Elevene har ikke måttet ha på kamera mens de gjennomfører store deler av undervisning, så den eneste indikasjonen på at de er til stede i timen har ofte vært om de har vært logget på Teams eller ikke. Det innebærer at mange av timene har bestått av at læreren har gått gjennom en presentasjon og delt ut oppgaver som elevene skulle løse selv.

"Den ytre motivasjonen er mye bedre på skolen. Det blir mer press på at de blir sett og følges opp. For noen ble det mer motiverende å sitte hjemme og jobbe selvstendig med en oppgave og levere på slutten av dagen, men for de fleste er det ytre motivasjon som gjelder. Og nå uten fraværsgrense blir den enda lavere."

- Lærer, VGS

Noen av lærerne forteller om ulike metoder som ble tatt i bruk for å i større grad kunne følge opp elevenes arbeid, inkludert regelmessige obligatoriske innleveringer og tilpasninger for å bedre følge opp elevenes deltagelse. De forteller blant annet om bruk av gruppearbeid i «break-out rooms» på Teams hvor de har kunnet hoppe inn og sørge for at elevene deltar, eller at elevene svarer ut oppgavene i One-Note slik at de kan se om oppgavene blir løst. Disse metodene har derimot vært tidkrevende for lærerne, som i tillegg må svare på enkelthenvendelser som kommer på chat, og har ikke gitt samme mulighet til å følge med om alle elevene til ethvert tidspunkt deltar i undervisningen slik man ellers gjør i et klasserom.

"Jeg hadde permanent kontakt med tilbakemeldinger. De sendte meg alle oppgaver, de fleste sendte oppgaver, og man kunne gi tilbakemelding med en gang. Da jeg underviste, spurte jeg random for å vite at de fulgte med. Det var et par som ikke svarte med en gang."

- Lærer, ungdomsskole

Også på barneskolenivå har det vært større krav til elevenes selvstendighet under pandemien, ifølge enkelte lærere. Dette gjelder særlig de yngste elevene. Siden foreldre i mindre grad enn før kunne følge elevene inn på skolen og hjelpe med praktiske ting, har elevene måtte lære seg å ha mer ansvar for seg selv og sine ting. En av lærerne som ble intervjuet opplever at dette har gjort at elevene har blitt mer selvstendige på noen områder.

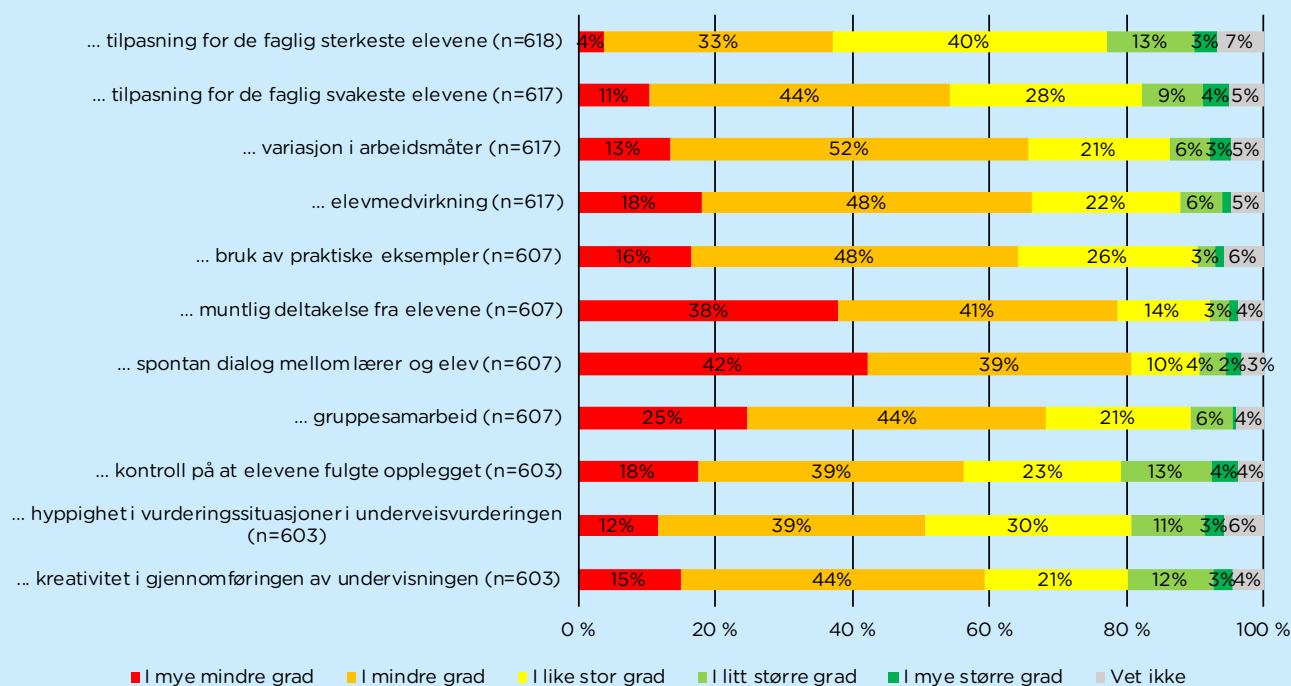
Faglig samarbeid og kommunikasjon har vært utfordrende

En sentral problemstilling har vært å undersøke hvordan den digitale undervisningen har fungert for elevene, og hva som var grunnen til at undervisnin-

gen eventuelt ikke har fungert. Her ser vi at utfordringene knyttet til de ulike undervisningsmetodene (digitalt, hybrid eller klasserom) først og fremst har handlet om mulighetene for samarbeid mellom elevene og kommunikasjon mellom lærer og elev. I undervisningssituasjoner hvor man i stor grad skal lese, pugge og gjenfortelle informasjon og fakta, har ikke mulighetene for samarbeid og kommunikasjon hatt like stor betydning. Dette er derimot viktigere i undervisningssituasjoner hvor elevene har større behov for oppklaringer, assistanse og dialog med læreren for å komme seg gjennom. Slike undervisningssituasjoner trekkes frem som mer utfordrende å gjennomføre digitalt.

Figur 3.5 viser lærerens svar på om den digitale undervisningen / hjemmeopplæringen ble gjennomført med større, like stor eller mindre grad av ulike opplæringsaktiviteter som før pandemien. Henholdsvis 38 og 42 prosent av lærerne har svart at i mye mindre grad at de har fått gjennomført muntlig deltagelse og spontan dialog mellom lærer og elev i digital undervisning. Variasjon i arbeidsmåter, elevmedvirkning, bruk av praktiske eksempler og gruppesamarbeid er aktiviteter hvor majoriteten av lærerne svarer at de i mye mindre grad eller i mindre grad gjennomførte i digital undervisning.

Figur 3.5 Lærere: Er du enig eller uenig i følgende påstander: Sammenlign undervisningen før pandemien med den digitale undervisningen/hjemmeopplæringen. Ble den digitale undervisningen / hjemmeopplæringen gjennomført med større, like stor eller mindre grad av følgende

Lærerne og elevene som ble intervjuet bekrefter at det har vært dialogen, kommunikasjonen med lærer eller andre elever og muligheten til å stille spørsmål som de har savnet mest med den digitale undervisningsformen (hvis vi ser bort ifra de aspektene som har med sosialisering og rammer å gjøre). De forteller at det var veldig lite muntlig deltagelse – at de fleste elevene stort sett satt med sorte skjermer og at terskelen for å si noe på Teams opplevdes høyere enn i klasserommet. Flere av elevene forteller også at det var utfordrende å samarbeide over Teams, stort sett på grunn av lav deltagelse blant de andre elevene. Når de ikke satt fysisk i samme rom var det vanskelig å få medelevene til å delta i samarbeidet.

“Samarbeidet har vært dårlig under pandemien, men da bare når vi har hatt digital undervisning. Halve klassen sover jo. De var jo ikke til stede. men det fungerer ellers bra i klasseundervisning.”

- Elev, VGS

I intervjuene har både lærere og elever pekt på at man mister noe av læringen som skjer i et klasserom når undervisningen foregår digitalt. I en ordinær klasseromssituasjon stilles det spørsmål som alle får med seg svaret på, elever hjelper hverandre og læreren er oppmerksom på når elevene enten ikke følger med eller ikke henger med. Disse situasjonene gjør at læringen sprer seg til alle elevene i klasserommet. Når læringsmiljøet har vært mer fragmentert, opplever flere at elevene har gått glipp av dette aspektet av undervisningen og at det i større grad har vært opp til den enkelte elev å oppsøke hjelp når de trenger det.

“Kommunikasjon under digital undervisning var vanskelig fordi man får mindre personlig oppfølging. Hvis jeg har et spørsmål så viser ikke læreren bare til meg, læreren viser det frem til alle i klasseundervisning. Elever som ikke tør å spørre har kanskje samme spørsmål som meg.”

- Elev, VGS

Hybridundervisning (hvor halve klassen har vært til stede fysisk, mens den andre halvdelen har deltatt digitalt) har vært et forsøk på å løse utfordringene med samarbeid, kommunikasjon og dialog, men op-

pleves av flere av lærerne som en krevende undervisningsform. De forteller at det har vært positivt for halve klassen å kunne ha fysisk undervisning i klasserommet, men at den andre halvparten som har vært med digitalt har fått mindre oppmerksomhet og oppfølging enn det de hadde under ren digital undervisning.

“Vi hadde en periode der vi hadde [hybrid undervisning]. Det var bra for de som var på skolen, men det var veldig vanskelig å følge med på de som var hjemme.”

- Lærer, ungdomsskole

“Hybrid undervisning ble ett hakk verre når man må være til stede i et fysisk og et digitalt rom. Kunne ikke vise filmer med lyd begge steder samtidig, samme med presentasjoner. Et vanvittig logistikkmessig arbeid for lærere. Man må legge opp undervisningen på en annen måte når man ikke kan være til stede hele tiden.”

- Lærer, videregående

Opplevelsen av læringsmiljøet i periodene med digital undervisning er naturligvis varierende fra elev til elev, da det ikke er alle som har det samme behovet for samarbeid eller oppfølging fra lærerne. For noen har det vært behagelig å slippe unna bråket i klasserommet og i stedet kunne sitte alene og konsentrere seg om arbeidet hjemme. Her kommer det derimot tydelig frem hvor viktig det har vært å ha et stille og rolig arbeidsmiljø i periodene med hjemmeskole. Å kunne konsentrere seg bedre har vært den eneste uttrykte fordel ved å jobbe hjemmefra, men for noen har ikke det vært en mulighet. Flere av elevene deler rom med søsken eller på annen måte har hatt en hjemmesituasjon som har skapt uro og forstyrrelser.

“Jeg er veldig glad i å være hjemme, så for meg har hjemmeskole [hjulpet meg] å fullføre. Jeg lærte meg å jobbe selv og strukturere hjemmearbeid. Så fikk jeg pause fra alt som er slitsomt med skole.”

- Elev, VGS

Det har vært vanskelig å følge opp elevene under digital undervisning

En av de store utfordringene for lærerne i perioder med digital undervisning eller høyt sykefravær har vært å følge opp elevene. De fleste lærerne oppgir at de har brukt store deler av arbeidstiden på å ta kontakt med elevene individuelt, men at det kan være krevende både på grunn av tid og fordi elevene er mer tilbaketrukkne på kamera enn det de vanligvis ville vært i person. Flere av lærerne har oppgitt at de under nedstenging har forsøkt å ta individuell kontakt med hver av elevene minst en gang annen hver uke. Ofte blant de som har elever med særskilte rettigheter og behov. Selv om denne kontakten har vært omfattende, virker det likevel som om det ikke har vært en fullkommen erstatning for dialogen i klasserommet. Svært få av elevene velger å bruke kamera under disse samtalerne og flere av lærerne opplever at de får lite innblikk i hvordan det faktisk går med elevene.

«Jeg har forsøkt å ringe elevene og spørre hvordan det går, men det er ikke alle som er mottagelige for den type hjelp. Det er de ikke nødvendigvis når man er på skolen heller, men da kan man snike det mer inn. Det blir mer formelt over teams. Elevene generelt har litt kameraskrekk, og det er stort sett bare jeg som har på kamera når jeg snakker med elever en-til-en.»

- Lærer, ungdomsskole

ført til at mange av elevene henvender seg på chat i stedet for å stille spørsmål i timen, både i og utenfor skoletid. Flere av lærerne har følt seg forpliktet til å svare på henvendelsene og brukte mye tid på å bistå elevene, noe de uttrykker som tidvis svært krevende. Samtidig oppgir flere at chat har vært en av de viktigste mulighetene til å kommunisere med elevene og opplever det som en nødvendig tilpasning under periodene med digital undervisning.

«De bruker jo Teams og et vanlig scenario er at jeg får en melding om kvelden 'hva er dette ordet på engelsk'.»

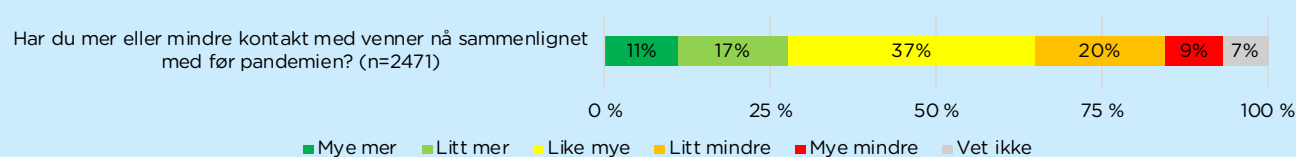
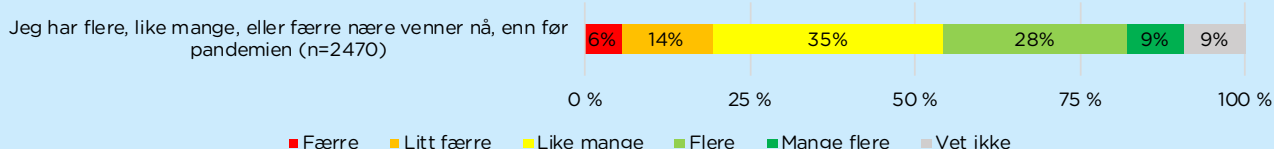
- Lærer, VGS

Elevene opplever ikke at pandemien har påvirket det sosiale miljøet

Til tross for at det kommer frem av intervjuene at flere av elevene har savnet det sosiale samværet under periodene med digital undervisning, er inntrykket fra både breddekartleggingen og intervjuene at dette ikke oppleves som et stort problem av elevene selv. Det er flere som oppgir i breddekartleggingen at de har mindre kontakt med og færre venner nå sammenlignet med før pandemien, men minst like mange oppgir det motsatte. Det er en utvikling vi kan forvente uavhengig av pandemi, da sosiale grupperinger i skolen endrer seg ofte. Elevene som ble intervjuet gir heller ikke uttrykk for at klassemiljøene har blitt dårligere etter pandemien enn det det var før. Lærerne er i større grad enn elevene bekymret for effekten pandemien har hatt på klassemiljøene og samholdet mellom elevene.

Flere av lærerne opplever at tilgangen på Teams har

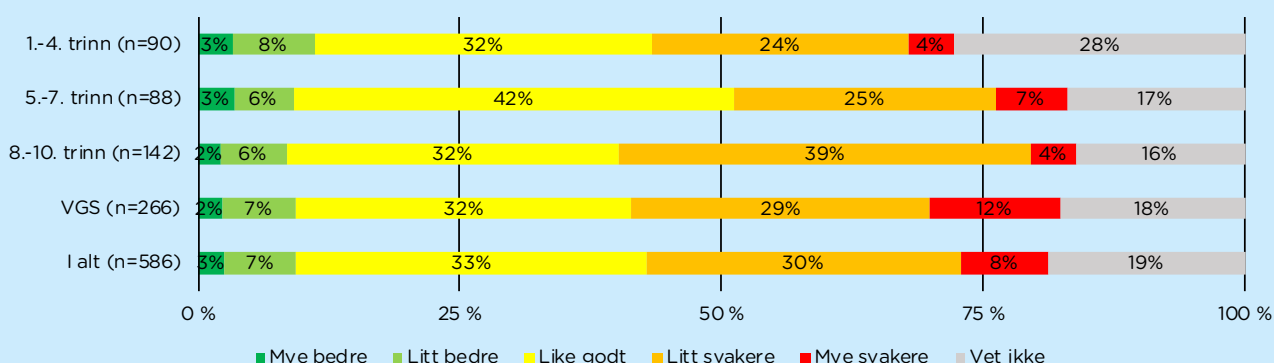
Figur 3.6 Elever: Har du mer eller mindre kontakt med venner nå sammenlignet med før pandemien?**Figur 3.7 Elever: Har du flere like mange eller færre nære venner nå, sammenlignet med før pandemien?**

Figur 3.6 og 3.7 over, viser at det er ganske stor variasjon i om elevene har mer eller mindre kontakt med venner og videre om de har færre eller flere venner, enn før pandemien. Vi har dessverre ikke noe måltall forut for pandemien å sammenligne med. Derfor er det vanskelig å konkludere om de som svarer at de har mindre kontakt eller færre venner, opplever dette på grunn av pandemien. Det er imidlertid et viktig funn i seg selv at til sammen 29 prosent av elevene opplever å ha mindre kontakt med venner nå enn før pandemien.

Overordnet opplever elevene som ble intervjuet at klassemiljøene har vært gode gjennom pandemien og at man har kommet tilbake til gamle rutiner nå som man i stor grad er tilbake til en vanlig skolesituasjon. Mange påpeker naturlig nok at det har vært mindre sosialt under periodene med nedstenging, men trekker ikke dette frem som noe utpreget problem. Særlig blant guttene vises det til at man har hatt digitale kanaler som for eksempel Discord hvor man

har holdt kontakten både i og utenfor skoletiden og at man har brukt mye tid sammen på spill. De som har tatt opp negative utviklinger i klassemiljøet har påpekt at det er tydeligere grupperinger nå enn tidligere, at elevene i større grad kun forholder seg til sine egne venner.

Figur 3.8 under, viser lærernes svar på om de opplever at det er bedre, like godt eller svakere samhold i klassen enn før pandemien. 38 prosent av lærerne mener at samholdet har blitt litt eller mye svakere i løpet av perioden. Lærerne ved ungdomsskole og videregående melder i snitt om litt svakere samhold sammenlignet med barneskoletreningene. Vi skal også legge merke til at det er en høyere andel lærere i videregående (12 prosent) som svarer at samholdet har blitt mye svakere enn før. Dette er høyere enn på de andre skolenivåene. Vær oppmerksom på at en betydelig andel, 19 prosent, har oppgitt "vet ikke" på spørsmålet.

Figur 3.8 Lærere: Er det bedre, like godt eller svakere samhold i klassen enn før pandemien?

Der elevene viser en overordnet positiv holdning til klassemiljøet og å være på skolen både i breddekartleggingen og i intervjuene, er lærerne som har blitt intervjuet noe mer skeptiske til effektene av pandemien når det gjelder klassemiljø. De er stort sett enige i at klassemiljøene har vært og fremdeles er gode, men noen viser blant annet til lavere samhold og mangel på felles referanser og opplevelser. Her er det riktignok en viss forskjell mellom skolenivåene. På lik linje med noen av elevene, er det også noen av lærerne som har fortalt at det er tydeligere og sterkere grupperinger blant elevene.

“Samhold er lettere å få til når man er fysisk sammen. De som ikke har det største nettverket fra før, gikk det mer utover. Der var godt samhold fra før gikk det fint, der det ikke var like sterkt fra før ble det bare en forsterking av hvordan det var i klassen fra før, enten det var positivt eller negativt. Grupperingene ble også forsterket.”

- Lærer, VGS

Det er noe større bekymring for samholdet på ungdomsskolene og de videregående skolene i breddekartleggingen, sammenlignet med barneskoletrinnet, og i intervjuene viser lærerne på videregående nivå større bekymring enn de på ungdomsskolene. Dette kan være en konsekvens av at man i utgangspunktet har en lavere klassetilhørighet jo eldre elevene er og særlig på videregående hvor elevene kommer fra ulike deler av byen og har ulike klasser i programfagene, og at elevene på videregående har hatt mer digital undervisning enn de på ungdomsskolen. Noen av lærerne beskriver situasjonen som at flere av elevene har mistet tilhørigheten til skolen og at den fysiske skolen har blitt mindre viktig i elevenes liv.

Flere lærere er bekymret for at elevene har gått glipp av sosial læring

I intervjuene forteller flere av skolelederne og lærerne at de er opptatt av at elevene har gått glipp av sosial læring under periodene med nedstenging, og at mangel på rammer under digital- og hjemmeundervisning har bidratt til at noen av elevene har tilegnet seg uvaner som de fortsatt preger skolehverdagen etter gjenåpning.

Skolehverdagen under pandemien har, som tidligere beskrevet, vært preget av mindre sosial omgang mellom elevene og færre muligheter til å samarbeide om skolearbeid. Både lærere og elever forteller at sosialisering mellom elevene først og fremst har skjedd i små faste grupper, og at elevene derfor i mindre grad enn tidligere har måttet forholde seg til andre utenfor ens egen kohort eller vennegjeng. De har ikke hatt like mye av de sosiale aktivitetene både i og mellom klasses timene, enten det gjelder vanlig diskusjon i forbindelse med undervisningen, småprat i gangene og i friminuttene, eller klasseseturer og ekskursjoner. Disse aspektene av skolehverdagen er en sentral del av skolens formål som arena for sosial læring og utvikling, noe noen av skolelederne og lærerne uttrykker bekymring for at elevene har gått glipp av. Sosial læring skjer i samspillet mellom elevene og er viktig for å utvikle sosiale ferdigheter som empati, samarbeid, selvhevdelse, selvregulering og ansvarlighet.^{<?>}

“Det har vært en lang periode der de ikke har blitt sosialisert sammen, de har hengt med akkurat de samme i hele perioden. Hvis de ikke har noen i sin gruppe i et fag, så sitter de alene. Det har vært et kjempeproblem å sveise elevene sammen (...) Hjemmeskolen har smuldret skolesamholdet. Vi ser at de sitter annerledes i friminuttene. Det skjer så mye læring for elevene også mellom timene, og det har ikke elevene fått.”

- Lærere, VGS

Skolen i pandemiperioden har også vært preget av at flere av rammene og normene som er til stede i den ordinære skolehverdag har blitt visket ut. Noen av lærerne forteller at dette har ført til at elevene deres har mistet noe av tilhørigheten til skolen som institusjon og at de har glemt «hva det innebærer å være elev». Dette kommer frem i intervjuene på både ungdomsskole- og videregående nivå, men nevnes oftere av lærere på videregående. Lærerne forklarer at flere av elevene nå har lavere konsentrasjonsevne, at de oftere kommer for sent, at de ikke har med seg nødvendig utstyr, at de oftere bruker mobiltelefon i timen og generelt har mindre kapasitet for å lære. En av lærerne uttrykker det som at elevene de siste par årene har vent seg til en skolehverdag nærmere det man har i høyere utdanning, men at de ikke har hatt anledning til å utvikle den nødvendige selvsten-

digheten til å håndtere den type skolehverdag. Mangelen på rammer handler ikke bare om at elevene har hatt digital undervisning, men om de større endringene som har blitt gjort i skoleløpet under denne perioden. Noen av lærerne forklarer at når kravene til å bestå har blitt senket, ved å fjerne fraværgrensen og standardiserte vurderingssituasjoner og, som et par av lærerne beskriver det, gi kunstig høye standpunkt karakterer for å unngå at elever faller av, har ikke elevene heller måttet bekymre seg for å være gode elever.

"Man har lagt til seg dårlige vaner. Møter ikke tidsnok, sitter mye på telefonen. Man har hatt muligheten til det hjemme, bare ta seg en pause og så hoppe inn i timen igjen. Hvis vi har PC-arbeid for eksempel, så er det mange som gjør alt annet og hopper inn igjen siste minutt. Tror flere ikke skjønner helt at vi ikke har den muligheten lenger."

- Elev, ungdomsskole

"De har mistet elevrollen sin (...) De har litt av den atferden med å gå og hente vann plutselig, som vi åpenbart legger merke til. Vi må lære dem elevrollen tilbake, for rammene smuldret opp for dem."

- Skoleleder, VGS

Elevene er selv åpne om at de i løpet av periodene hjemme har tilegnet seg dårlige vaner når det kommer til skoledeltagelse. Flere synes at det er vanskeligere enn tidligere å forholde seg til strukturene som settes av skolen, blant annet det å komme tidsnok, konsentrere seg og å unngå mobiltelefonen i timene. Særlig de elevene som bor lengre unna skolen forteller at det å komme tidsnok kan være utfordrende. Flere av elevene og lærerne beskriver konsekvensene av pandemiperioden som at det for flere enn vanlig nå handler om å komme gjennom løpet mer enn det handler om å lære.

Selv om både skoleledere og lærere viser til en mangel på både sosial læring og nødvendige rammer i skolehverdagen under pandemien, trekker enkelte også frem at det er viktig å fremheve hva pandemi-perioden har lært elevene, og ikke bare fokuserer på det negative.

"Vi må snakke om det elevene har tapt, men ikke [omtale dem] som tapere. Hvor mye sterkere man har blitt til å takle uforutsigbare situasjoner og snu det fokuset litt, det tror jeg er viktig, slik at det ikke bare blir en dyrking av det negative som har vært."

- Lærer, VGS

4. LÆRINGSUTBYTTE OG PROGRESJON I FAG

I undersøkelsen finner vi at læringsutbyttet under koronapandemien oppleves dårligere og at digital undervisning har påvirket elevenes læringsutbytte negativt. Flere skoleledere og lærere forteller i intervjuene at de nå arbeider med å tette kunnskapshull som har oppstått under pandemiperioden. Selv om vi i breddekartleggingen og i intervjuene finner en sammenheng mellom digital undervisning og dårligere opplevd læringsutbytte, har også fravær vært et stort problem som har gjort at flere av elevene heller ikke har deltatt eller fått utbytte av den undervisningen som har vært tilgjengelig.

Hovedfunn oppsummert:

- Lærere og foresatte opplever at de fleste elever har lært mindre under pandemien
- Elever opplever selv at de har lært mindre under pandemien
- Lærere, foresatte og elever opplever lavere læringsutbytte i alle fag, men særlig i matematikk
- Det har vært vanskeligst å undervise i praktiske fag og fag som trenger tettere oppfølging
- Opplæringen for elever med særskilte rettigheter har variert

Konsekvensene av pandemien på læringsutbytte har variert blant elevene. Selv om hovedfunnet i både breddekartleggingen og i intervjuene viser dårligere opplevd læringsutbytte for elevene, kommer det frem i intervju med noen skoleledere og lærere at elever som tidligere har slitt med konsentrasjonen i klasserommet, har opplevd bedre læringsutbytte ved hjemmeskole og digital undervisning. Vi finner også forskjell mellom fag, hvor det er noen fag som har vært enklere å gjennomføre undervisning i enn andre under pandemien.

Breddekartleggingen viser at fag som lærerne opplever har vært særlig utfordrende å undervise i under pandemien og hvor kvaliteten på undervisningen har vært dårligere er praktiske fag og de fagene hvor det er stor grad av muntlig aktivitet. I intervjuene trekker skoleledere og lærere også frem fag hvor det er behov for at lærerne følger opp elevene tett som vanskelig å gjennomføre ved digital undervisning. På

den andre siden forteller lærerne at fag hvor elevene i større grad kan jobbe selvstendig har vært enklere å gjennomføre digitalt. Funn på tvers av lærere, elever og foresatte, fra både breddekartleggingen og intervjuene, viser at matematikk er et fag hvor flere opplever at elever har hatt dårligere læringsutbytte med digital- og hjemmeundervisning.

Vi finner variasjoner i hvordan opplæring for elever med særskilte rettigheter har fungert under pandemien. Dette gjelder funnene fra både breddekartleggingen og intervjuene. Funnene fra intervjuene viser at hjemmeskole og digital undervisning for disse elevene har vært utfordrende, og at det var begrensede muligheter for et tilrettelagt og tilpasset opplegg. Elever med særskilte rettigheter fikk tidlig tilbud om undervisning og oppfølging på skolen, men det varierte i hvor stor grad elevene benyttet seg av dette.

Lærere og foresatte opplever at de fleste elever har lært mindre under pandemien

Enkelte skoleledere opplever at det er vanskelig å svare på hvordan pandemien har påvirket læringsutbytte, og at dette er noe vi i større grad vil se konsekvenser av om noen år. Det kommer likevel frem av både breddekartleggingen og intervjuene at de umiddelbare konsekvensene av pandemien har vært en opplevelse av betydelig nedgang i de fleste elevers læringsutbytte. Lavere læringsutbytte er tett knyttet til perioder med digital- og hjemmeundervisning, og det fremstår som at konsekvensene er større jo høyere trinn elevene går på. Dette har i så fall trolig en sammenheng med at de har hatt lengre perioder med digital- og hjemmeundervisning.

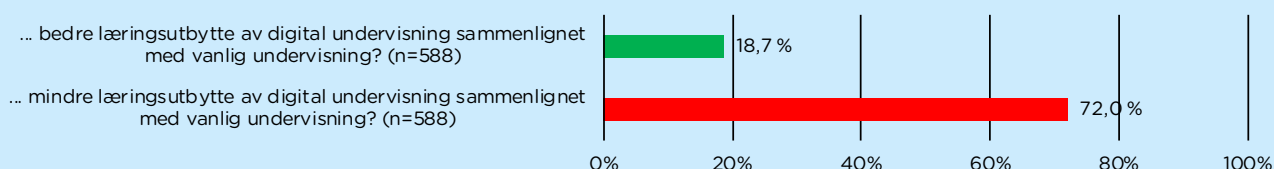
Figur 4.1 viser lærernes vurdering av hvor store andeler av elevene som hadde henholdsvis bedre eller mindre læringsutbytte av digital undervisning sammenlignet med vanlig undervisning. I gjennomsnitt mener lærerne at over 70 prosent av elevene har hatt et negativt læringsutbytte av den digitale undervisningen og at omtrent 19 prosent av elevene har hatt et positivt læringsutbytte av digital undervisning. Oppsummert mener lærerne at et stort flertall av elevene har hatt et negativt læringsutbytte med digital undervisning.

På lik linje med breddekartleggingen, forteller skoleledere, lærere og elever i intervjuene at læringsutbyttet under digital undervisning trolig har vært dårligere enn det ville ha vært med ordinær undervisning i klasserommet. Dette er et tydelig funn på tvers av intervjuene, selv om enkelte av informantene også trekker frem positive trekk. Noen skoleledere og lærere opplever at elever som har fått ro til å jobbe hjemme, og som av ulike grunner har slitt med konsentrasjonen i klasserommet, har fått et bedre læringsutbytte ved digital undervisning og hjemmeskole. Det reelle læringsutbytte kan heller ikke kun forstås ut ifra kvaliteten på digital undervisning, da det, som nevnt, i denne perioden også har vært et høyt fravær som har bidratt til at ikke alle elevene har fått utbytte av den undervisningen som har blitt gitt.

“Læringsutbyttet har blitt litt lavere, særlig under hjemmeundervisningen. Det de har tatt hjemmefra har vært helt bortkastet. Det er også mange som har hatt mye sykefravær. Til tider har vi vært så få som fem stykker i klassen. Da er det mange som går glipp av mye.”

- Lærer, VGS

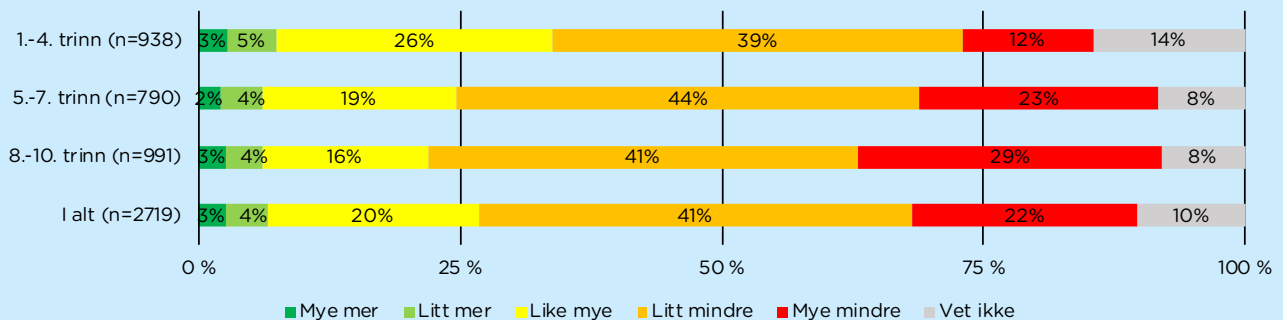
Figur 4.1 Lærere: Omtrent hvor stor andel (i %) av elevene i klassen har hatt...

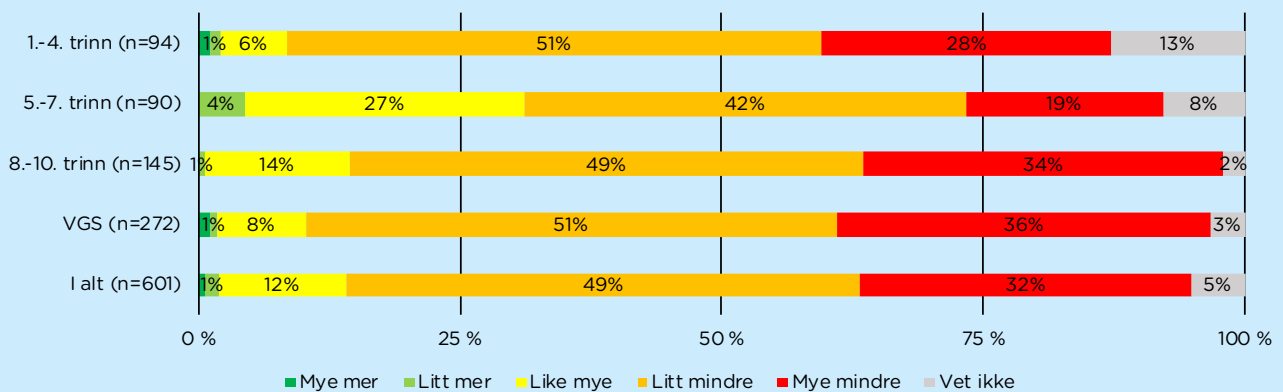
Figur 4.2 på neste side, viser foresattes svar på om barnet lærte mindre, like mye eller mer med digital undervisning sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien. Figuren er oppdelt på småskolen, mellomtrinn og ungdomstrinn. Ved alle trinn mener flertallet av de foresatte at elevene har lært mindre enn før, og en betydelig andel opplever at elevene har lært mye mindre, men andelen som svarer at elevene lærte mindre synes å stige med høyere trinn.

En av skolelederne som ble intervjuet trekker frem at elevene har blitt rammet ulikt av pandemien etter hvilket trinn de er på og hvor mange dager de har hatt hjemmeskole og digital undervisning. Elever i 1-4.klasse har i stor grad vært på skolen og hatt undervisning i grupper, elever fra 5-7.klasse har hatt noen dager med nedstenging, mens elevene på ungdomstrinn har hatt flere dager på rødt nivå.

Figur 4.2 Foresatte: I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring siden skolestart høsten 2021, opplevde du at barnet ditt lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien?

Figur 4.3 Lærere: I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring, opplever du at elevene lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien?

Figur 4.3 over, viser lærernes svar på om elevene lærte mindre, like mye eller mer med digital undervisning sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien. Figuren er oppdelt på skolenivå. I alt 81 prosent av lærerne mener at elevene lærte litt eller mye mindre. Lærerne svarer altså i større grad enn de foresatte at de opplever at elevene har lært mindre, og er mer kritiske til læringsutbyttet blant de aller yngste elevene, selv om flere lærere blant de yngste elevene svarer "vet ikke." Vi skal imidlertid merke oss at lærerne på 5. til 7. trinn er noe mindre kritisk enn lærerne for de yngste og eldste elevene.

Flere skoleledere og lærere forteller i intervjuene at de ser kunnskapshull hos elevene dette skoleåret, og at de etter overgangen til en mer normal skolehverdag må legge innsats i å tette disse hullene. Manglene i kunnskap er tydeligst blant de elevene som har gått fra ungdomsskole til videregående. Skoleledere på videregående forteller at de merker at noen av elevene som høsten 2021 kom fra ungdomsskole til vid-

eregående har et mer ujevnt kunnskapsgrunnlag enn tidligere kull, og at overgangen til videregående opplevdes voldsom for mange. En av skolelederne på videregående forteller at selv om elevene på papiret har klart seg gjennom koronapandemien, vil man først se konsekvensene av eventuelle kunnskapshull når elevene går videre til høyere utdanning.

"Dette skoleåret har vært tilnærmet normalt. [Vi har] måttet holde litt avstand og vaske hender et cetera. Men det vi merker er at elever vi får inn nå har gått glipp av læring i de to årene før. Vi ser at de har fått et kunnskapshull, og det etterslepet vil vi nok se i flere år fremover. Det vil ta tid å hente inn."

- Lærer, VGS

Lærerne opplever at gjenåpningen har vært positiv for elevenes læringsutbytte, siden det har vært mer

normal klasseromsundervisning og mer forutsigbarhet. Samtidig opplever flere lærere at læringsutbyttet fremdeles er påvirket av pandemiperioden. De viser til de utfordringene som beskrives i forrige kapittel om læringsmiljø, knyttet til elevenes motivasjon og høyt fravær etter gjenåpning, men også den påkjenningen som de to siste årene har vært for elevene.

"Læringsbyttet har nok vært mindre nå, i et normalt tiendetrinnsår, fordi de er påvirket av å ha hatt disse to årene som har vært utrolig slitsomme for dem. Et slags etterslep fra de to årene som har vært vanskelige, for mange har det vært en mental påkjenning. Og mye fravær og den manglende stabiliteten har påvirket til mindre læring i år."

- Lærer, ungdomsskole

Enkelte av lærerne som ble intervjuet opplever at elevene ikke nødvendigvis har fått et dårligere læringsutbytte, men at kompetansen er innlært på en annen måte og at de har lært andre ting. Erfaringer fra hjemmeskole har bidratt til å lære elevene å jobbe selvstendig, noe som kan være nyttig for de som skal til videre studier. Lærerne fremhever også at det er forskjeller mellom elever, og for elever som sliter med forstyrrelser på skolen, har hjemmeskole kunnet være positivt for deres læringsutbytte.

Elever opplever selv at de har lært mindre under pandemien

På spørsmålene knyttet til læringsutbytte, har elevene den samme oppfattelsen som lærerne. Et stort flertall av elevene som har deltatt i breddekartleg-

gingen oppgir at de har lært mindre under periodene med digital undervisning og i intervjuene forteller flere av elevene at de opplever at de har lært mindre.

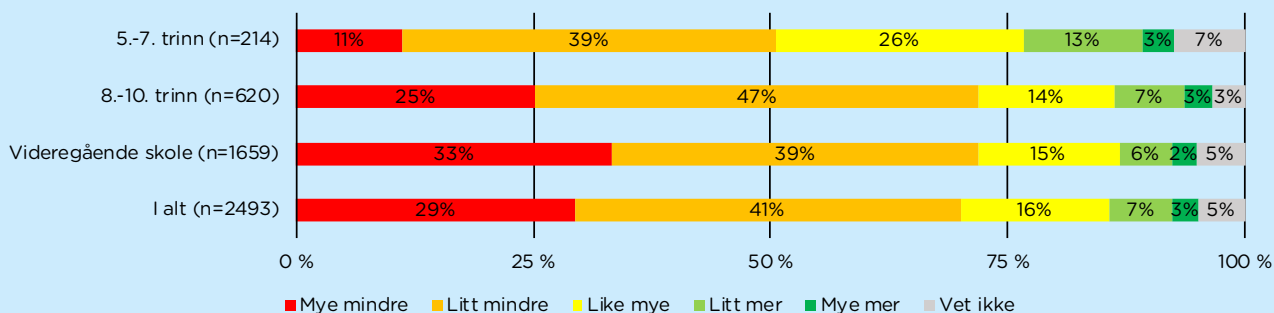
Figur 4.4 viser elevenes svar på om de lærte mindre, like mye eller mer med digital undervisning sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien. Figuren er oppdelt på skolenivå. I alt 70 prosent av elevene melder om at de har lært litt eller mye mindre med digital undervisning. Som i spørsmålet til lærerne virker det også som om at elevene ved 5. til 7. trinn er noe mindre kritiske til læringen i den digitale undervisningen, sammenlignet med undervisningen før pandemien.

Elevenes som deltok i intervjuene, forteller også at de opplever at de lærte mindre da de var på hjemmeskole og hadde digital undervisning. De forklarer at det var vanskeligere å konsentrere seg, at det var mer utfordrende å lære da man hadde individuelle oppgaver og mindre undervisning, at det var vanskeligere å få forklaringer fra læreren og at de mistet motivasjonen da de satt for seg selv hjemme. Flere trekker frem betydningen av å være i klasserommet for å både delta og bli tvunget til å konsentrere seg.

"Jeg er helt sikker på at jeg ikke er like smart som personer som har hatt skoleundervisning alle tre årene og har hatt eksamener. Fordi de har fått ordentlig undervisning. Det er jo min egen feil også, fordi man kan ikke si til en 16-åring, du kan skru av kamera du trenger ikke å snakke, da tenker man at 'da kan jeg gjøre hva jeg vil'."

- Elev, VGS

Figur 4.4 Elever: I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring, opplever du at du lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien?

På lik linje med både skoleledere og lærere, er det derimot ikke enstemmig negativt fra elevenes side heller. Flere av elevene forteller at de har lært omtrent det samme under pandemien som ellers og enkelte forteller også at de har lært mer. De det gjelder fork- larer dette med at de enten fikk god hjelp hjemmefra eller mulighet til å konsentrere seg bedre hjemme.

Lærere, foresatte og elever opplever lavere læringsutbytte i alle fag, men særlig i matematikk

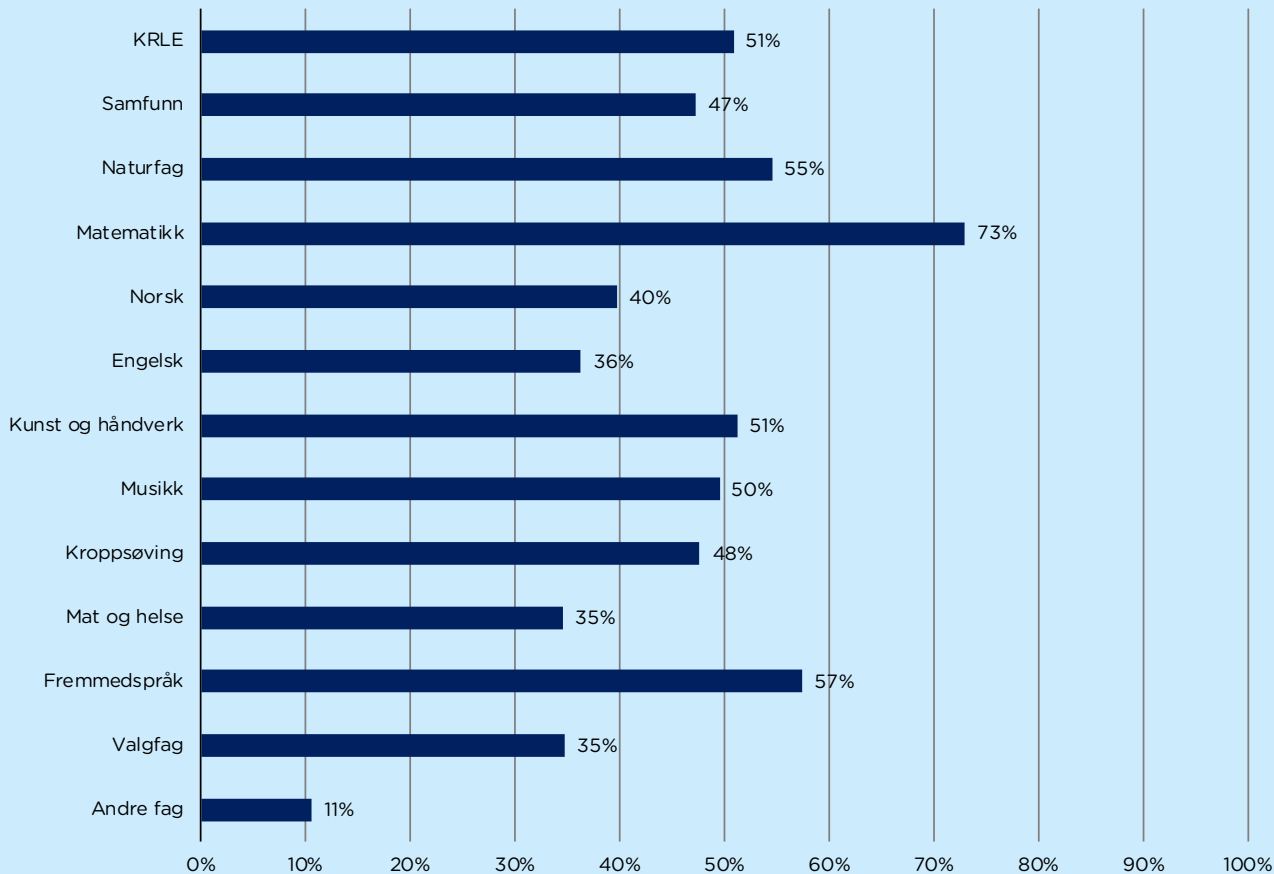
Respondentene som svarer at de lærte mindre har også fått spørsmål om hvilke fag de opplever at de lærte mindre. Matematikk er faget som skiller seg ut som det faget som tilsynelatende har vært vanskeligst å få utbytte av for elevene.

Både de foresatte og lærerne som besvarte bred- dekartleggingen opplevde at elevene hadde vansker med å følge med på undervisningen (foresatte) og lærte mindre (lærere) generelt i alle fag i periodene

med digital- og hjemmeundervisning. Begge grup- pene er også enige i at matematikk har vært det faget som har vært vanskeligst for elevene. Hele 41 prosent av de foresatte som opplever mindre læring, har oppgitt at barnet deres har hatt vansker med å følge med på matematikkundervisningen hjemme- fra og 40 prosent av lærerne har oppgitt at elevene har lært mindre i matematikk i perioder med digital undervisning. Lærerne trekker derimot også frem norsk og kroppsøving som fag de mener at elevene lærte mindre i under pandemien.

Også blant elevene er matematikk det faget som flest har gitt uttrykk for at de har lært mindre i. Figur 4.5 viser at blant grunnskoleelevene som lærte min- dre, opplevde hele 73 prosent at de lærte mindre i matematikk med digital- og hjemmeundervisning sammenlignet med fysisk undervisning. I de andre fagene varierer andelene mellom 35 til 57 prosent. Generelt kan vi si at mange grunnskoleelever opple- vde at de lærte mindre med digital undervisning i mange fag.

Figur 4.5 Elever i grunnskolen: I hvilke fag opplevde du at du lærte mindre med digital undervisning / hjemmeunder- visning? (N= 521)

Figur 4.6 viser at blant videregåendeelevene som mener at de lærte mindre, er det så mange som 81 prosent som opplever at de lærte mindre matematikk med digital- og hjemmeundervisning. Også naturfag (52 prosent) og kroppsøving (42 prosent) og norsk (37 prosent) er det mange som opplevde at de lærte mindre i periodene med digital- og hjemmeundervisning.

I intervjuene med elever, er det igjen matematikk som trekkes frem av de fleste som det mest krevende faget å jobbe med hjemmefra og derfor et fag som flere opplever et dårligere læringsutbytte i. Enkelte elever beskriver også at andre fag som naturfag og språkfag har vært krevende i en digital kontekst, men vi finner større variasjon blant informantene når det gjelder disse fagene. Noen av elevene forteller at fag med mindre behov for gjentatt øving eller som er mindre praktiske, har vært minst utfordrende å lære hjemmefra. Disse fagene beskrives av elevene som "mindre vanskelige" og at det derfor er lettere å følge med og jobbe selvstendig.

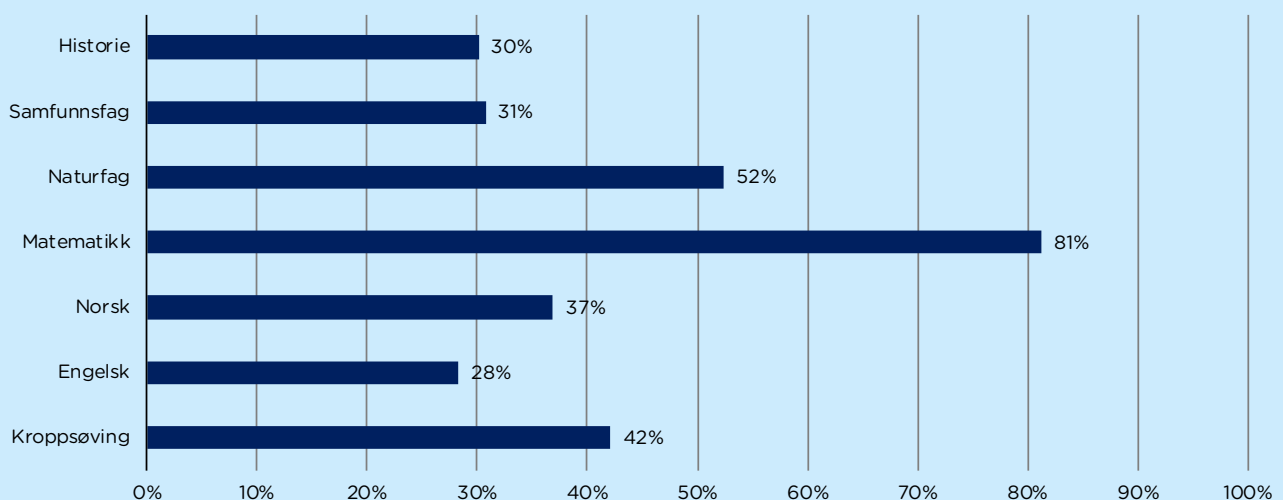
"Lærte mindre matte i perioden med hjemmeundervisning. I klasserom er det fysisk, læreren kan vise det på tavla hvordan man gjør ulike fusjoner. Men hjemme er det eget arbeid, vi må forstå det selv."

- Elev, VGS

"Det spørs veldig på faget. I fag som matte og språkfag lærte jeg mindre, de er vanskelige å ta over teams. Men i mer faktabaserte fag lærte jeg mer, for man hadde tilgang på masse data hele tiden. Jeg kunne finne alt jeg trengte å vite om andre verdenskrig. Generelt lærer jeg mer på skolen. Det er flere fag jeg lærer mer i klasserom enn på teams."

- Elev, ungdomsskole

Figur 4.6 Elever i videregående: I hvilke fag opplevde du at du lærte mindre med digital undervisning / hjemmeundervisning? (N = 962)

Det har vært vanskeligst å undervise i praktiske fag og fag som trenger tettere oppfølging

Både breddekartleggingen og intervjuene viser at kvaliteten i undervisningen med digital- og hjemmeundervisningen har opplevdes lavere enn ved fysisk undervisningen på skolen. Det er en tydelig sammenheng mellom hvilke fag man opplever at elevene har hatt et lavere læringsutbytte i og hvilke fag som

lærerne opplever at har vært vanskelig å undervise i. Fra breddekartleggingen gjelder det særlig fag med praktisk undervisning og/eller som har stor grad av muntlig aktivitet. I intervjuene trekker skoleledere og lærere også frem at fag hvor det er behov for tett oppfølging av elevene har vært mer utfordrende ved digital undervisning, mens fag hvor elevene i større grad kan jobbe selvstendig har vært enklere å gjennomføre.

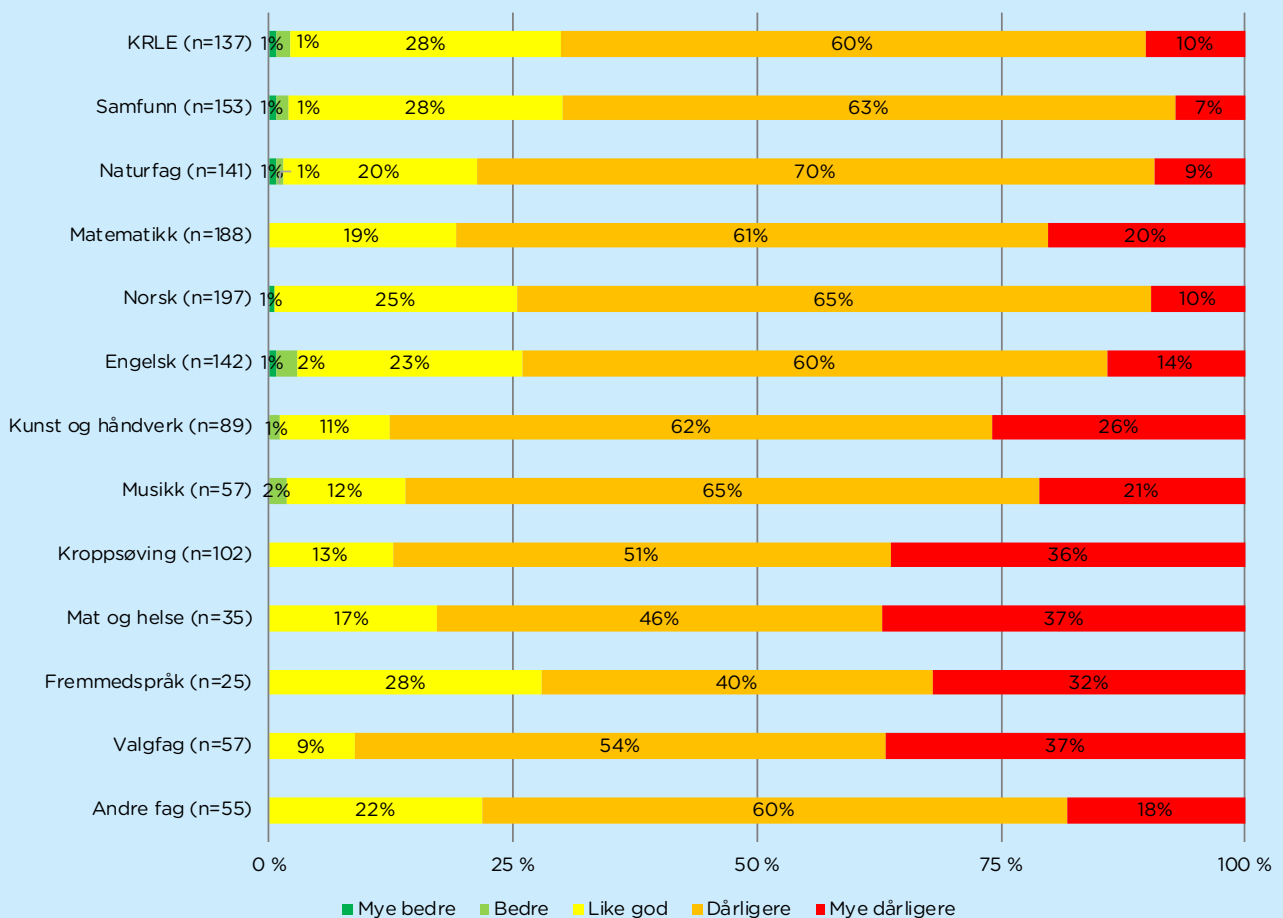
Figur 4.7 viser grunnskolelærernes svar på spørsmålet om kvaliteten på den digitale undervisningen har vært bedre, like god eller dårligere sammenlignet med undervisningen på skole. Svarene er oppdelt på fag. Her svarer kun lærere som underviser i fagene. Figuren gir et generelt inntrykk at den digitale undervisningen har vært av dårligere kvalitet i alle fag. Her skal vi spesielt merke oss fagene kroppsøving, mat og helse, fremmedspråk og valgfag hvor mellom 30 og 40 prosent av lærerne svarer alternativet "mye dårligere". 20 prosent av matematikklærerne svarer mye dårligere.

Figur 4.8 på neste side, viser videregående lærernes svar på spørsmålet om kvaliteten på den digitale undervisningen har vært bedre, like god eller dårligere sammenlignet med undervisningen på skole. Svarene er oppdelt på fag. Her er det forholdsvis få lærere, så vi må være noe varsomme med å tolke forskjeller mellom fag. Det er imidlertid et tydelig bilde

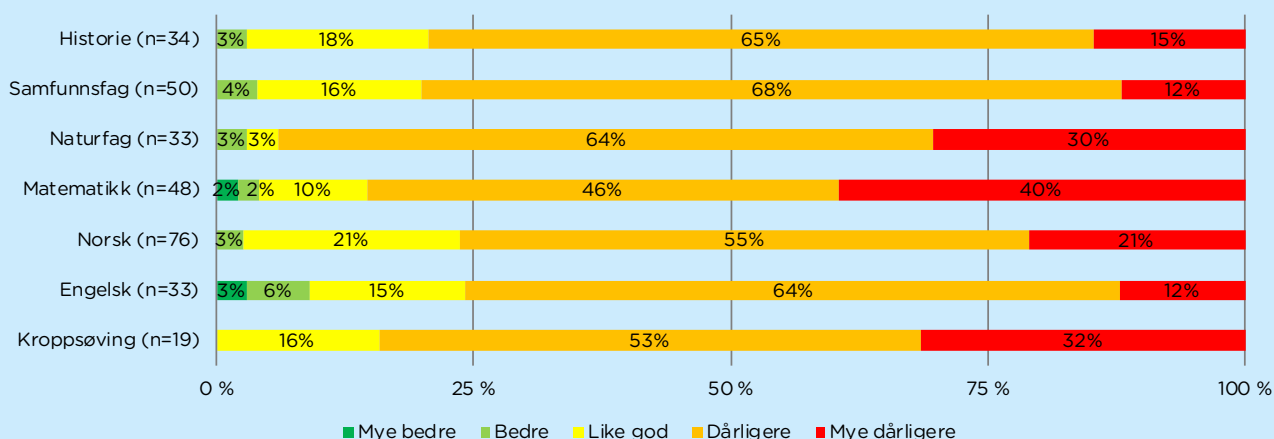
at lærerne mener at den digitale undervisningen har fungert dårligere enn undervisning i skole. I matematikk er det hele 40 prosent av lærerne som svarer "mye dårligere". I naturfag er det 94 prosent av lærerne som har svart enten "dårligere" (64 prosent) eller "mye dårligere" (30 prosent) på spørsmålet.

De fleste lærerne som ble intervjuet forteller at det har vært utfordrende å gjennomføre digital- og hjemmeundervisning. De viser blant annet til at det har vært begrenset hvilken type undervisning man har kunnet gi. Det har vært mindre variasjon, færre praktiske oppgaver og det har vært vanskelig å følge med på hva elevene gjør i timen. Den digitale undervisningen har også vært slitsom for elevene, ifølge lærerne, som forteller at flere av skolene derfor har hatt færre undervisningstimer under periodene med digital- og hjemmeundervisning, enten i form av lengre pauser mellom timene eller kortere skoledager.

Figur 4.7 Lærere grunnskole: Har kvaliteten på den digitale undervisningen / hjemmeopplæringen vært bedre, like god eller dårligere sammenlignet med undervisningen på skole?

Figur 4.8 Lærere VGS: Har kvaliteten på den digitale undervisningen / hjemmeopplæringen vært bedre, like god eller dårligere sammenlignet med undervisningen på skole?

“Det er ikke sammenlignbart [med fysisk undervisning]. Digital undervisning er et spesialtilfelle, fordi det er ekstremt begrenset hvilken type undervisning man kan gi. Det blir lest en tekst og svart på oppgaver.”

- Lærer, VGS

Skolelederne og lærerne som ble intervjuet, beskriver som oftest praktiske fag og realfag som de som har vært mest krevende å undervise i under pandemien, i tråd med besvarelsene i breddekartleggingen. Dette forklarer de med at det er fag som krever tettere kontakt og oppfølging fra læreren, enten for å svare på individuelle spørsmål eller for å vise eksempler. Tilsvarende forteller lærerne at de fagene som har vært (relativt) enklere å gjennomføre digitalt, er de fagene som krever mindre oppfølging og der elever kan jobbe mer selvstendig. Enkelte trekker frem samfunnsfag som et fag som fungerer godt under pandemien, blant annet fordi elevene har fått muligheten til å jobbe i eget tempo og sette seg inn i fagmaterialet på egen hånd.

“De praktiske fagene har vært hardt rammet. Musikk, kunst og håndverk. Matte er også mye mer utfordrende (...) Det er litt mer overkommelig å lese litt i boken enn å holde på med algebra.”

- Lærer, ungdomsskole

Lærerne forteller også at det er lettere å plukke opp elever som har utfordringer med å forstå fagets innhold i et fysisk klasserom, og elever har det lettere for å ta kontakt og spørre om hjelp dersom det er noe de lurer på. Her trekkes minoritetsspråklige elever frem som en gruppe som det har vært særlig vanskelig å gi tilstrekkelig undervisning for digitalt, da de ofte trenger ekstra kontakt med lærerne uavhengig av faget. Selv om de er i stand til å gi mye av den samme støtten over video, opplever lærerne at det er vanskeligere å fange opp hvem som trenger hjelp og når.

“[Elevene] trenger samtale med læreren, de er ikke på et nivå der de vet hva de skal spørre om så de trekker seg heller unna. Så har vi mange elever som sliter med norsk. Så språkopplæringen som skjer passivt i alle fag, den har ikke vært bra nok. Det er ikke så lett for læreren å fange opp når elever ikke forstår over Teams.”

- Skoleleder, VGS

Opplæringen for elever med særskilte rettigheter har variert

Både breddekartleggingen og intervjuene viser variasjon i hvordan opplæring for elever med særskilte rettigheter har fungert under pandemien. Overordnet viser funnene at hjemmeskole og digital undervisning for elever med særskilte rettigheter var utfordrende, og at det var vanskelig å tilrettelegge

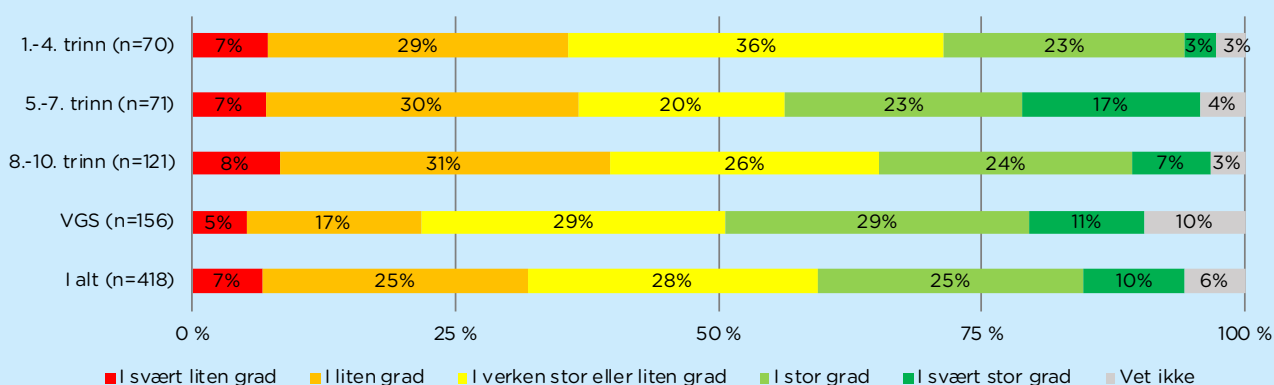
for et tilpasset opplegg. Elevene fikk derfor tidlig tilbud om å ha undervisning og oppfølging på skolen. Det varierer derimot i hvor stor grad dette tilbudet ble benyttet av elevene.

Figur 4.9 viser lærernes svar på i hvilken grad elevene med særskilte rettigheter har fått det tilbudet de har krav på siden sommeren 2021. Figuren er oppdelt på skolenivåer. Det er stor spredning i svarene

fra lærerne med til sammen 32 prosent som svarer negativt (i svært liten grad el. i liten grad) og til sammen 35 prosent som svarer positivt (i svært stor grad el. stor grad). Det er ingen vesentlig variasjon mellom skolenivåene.

I intervju med skoleledere og lærere spurte vi dem hvordan det har vært å organisere og gjennomføre undervisning for elever med særskilte rettigheter un-

Figur 4.9 Lærere: I hvilken grad har elevene med særskilte rettigheter fått det tilbudet de har hatt krav på siden sommeren 2021?

der pandemien, og hvordan læringsutbytte har vært for dem.¹ Samtlige av skolene vi har snakket med har hatt et tilbud for elever med særskilte rettigheter om å være på skolen under pandemiperioden, og noen av skolene har også utvidet tilbudet til å gjelde sårbare elevgrupper som hadde behov for å være på skolen på grunn av hjemmeforhold som gjorde det vanskelig å konsentrere seg og jobbe med skolearbeid. Selv om tilbudet har vært til stede, opplever enkelte av skolelederne at elever ikke møtte opp eller benyttet seg av tilbudet. Dette forklares med blant annet at tilbudet kunne oppleves stigmatiserende for enkelte av elevene. Vi vet ikke omfanget av elever som har benyttet eller ikke benyttet seg av disse tilbudene.

Fra lærernes perspektiv er det variasjoner om de opplever at elever med særskilte rettigheter har fått undervisningen de har krav på, og om de har hatt et tilfredsstillende læringsutbytte. Noen opplever at elevene ikke har fått et godt nok tilpasset tilbud, mens andre opplever at tilbudet til elevene har vært

tilfredsstillende under omstendighetene. Lærerne forteller at den digitale undervisningen for elevene var vanskelig å gjennomføre, og det derfor var særlig utfordrende for denne gruppen i perioden med nedstenging.

“Tilbudet har vært der, men gjennomføring og oppmøte har vært vanskeligere å få til. De har syntes det har vært vanskeligere, for det er ikke alt som er overførbart til digitalt. Jobbingen i klasserom har vært borte og ansvaret har ligget mer på elevene, og det takler de ikke like godt alle sammen. De trenger at noen er tett på.”

- Lærer, VGS

Noen av lærerne peker på at elevenes læringsutbytte ble bedre etter første nedstenging når de fikk komme tilbake til skolen. På lik linje som skolelederne opplever enkelte av lærerne at selv om tilbudet

¹ Informantene fokuserte i intervjuene både på elever med særskilte rettigheter og sårbare elevgrupper, og brukte betegnelsene noe overlappende.

for elever med særskilte rettigheter har vært til stede under pandemiperioden, har det vært vanskelig å få alle elevene til å benytte seg av det:

"[Det var] noen elever som fikk tilbud om å jobbe i en litt mindre gruppe her på skolen, men mange valgte å bli hjemme og dukket ikke opp, selv om det var dem som trengte det mest. Det ble benyttet i noen grad, men ikke like mye som vi skulle ønsket."

- Lærer, ungdomsskole

5. PRAKSIS OG PRAKTISK OPPLÆRING I YRKESFAG

Både breddekartleggingen og intervjuene viser at mange elever ikke fikk gjennomført praksis som planlagt under pandemien. Skolene la i stor grad opp til at elevene kunne gjennomføre praksis på skolen, men flere av lærerne uttrykker at dette ikke er en fullverdig erstatning for praksis ute i en virksomhet. De forteller at de største utfordringene var i løpet av våren 2020 og skoleåret 2020/2021, mens det har vært noe enklere i inneværende skoleår.

Figur 5.1 viser resultat på spørsmålet til lærerne om gjennomføring av praksis for elevene i yrkesfag gikk som planlagt. Det er et flertall av lærerne som mener at praksis ikke ble gjennomført som planlagt.

Lærerne på yrkesfag som ble intervjuet forteller at det har vært vanskelig, og i noen tilfeller umulig, å finne praksisplasser ute i virksomheter under pandemien og der hvor det har vært mulig har det ofte vært opphold på grunn av nedstenging og smittevern. I de tilfellene hvor elevene ikke har fått muligheter for praksis ute så har skolene tilrettelagt for praksis på skolen. Dette virker å gjelde særlig for mat- og restaurantfag og bygg. Når det har vært opphold, så

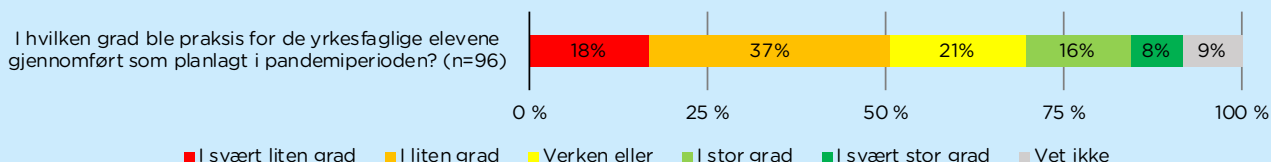
har de tilrettelagt med mer teori i de periodene hvor de ikke har kunnet være i praksis og latt dem være mer i praksis senere på skoleåret.

«De vil jo ut i arbeid, ikke sitte på skolen.»

-Lærer, VGS

Lærerne understreker derimot hvor viktig det er å ha praksis ute i en virksomhet og at selv om de har vært i stand til å kompensere med praksis i skolen så har det ikke den samme verdien for elevene. I en

Figur 5.1 Lærere: I hvilken grad ble praksis for de yrkesfaglige elevene gjennomført som planlagt i pandemiperioden?

virksomhet stilles det andre krav til elevene og det er en ekstra dimensjon av sosial læring som de ikke kan gjenskape på skolen. For mange av elevene er også reell praksis det de ønsker seg mest.

Figur 5.2 på neste side, viser de yrkesfaglige elevenes svar på om praksis ble gjennomført som planlagt i pandemiperioden. Sammenlignet med lærerne har elevene svart mer positivt. Det kan imidlertid skyldes at elevene har mindre kunnskap om hvordan praksis var planlagt å skulle gjennomføres.

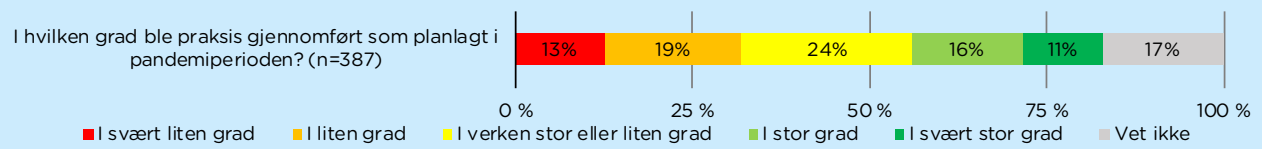
De fleste av elevene på yrkesfag som ble intervjuet har gjennomført praksis i løpet av koronapandemien. Det er derimot tydelig at pandemien har påvirket

mulighetene. Flere at hatt oppbrudd i praksisoppholdene sine når virksomhetene har holdt stengt eller det har vært smitteutbrudd, flere har ikke fått muligheten til å ha praksis i en virksomhet og har i stedet hatt det på skolen og flere forteller at enten de selv eller andre elever ikke har gjennomført praksis i det hele tatt.

«Skulle hatt praksis høsten 2021, men det ble ikke noe av. Bare to av elevene i klassen fikk praksis i bedrift, så da ble det mer praktiske oppgaver i regi av skolen.»

- Elev, VGS

Figur 5.2 Elever: I hvilken grad ble praksis for de yrkesfaglige elevene gjennomført som planlagt i pandemiperioden?

6. MULIGE ÅRSAKER TIL FORSKJELLER I OPPLEVD LÆRINGSUTBYTTE

En sentral problemstilling i prosjektet har vært å forklare hvordan elevene og lærernes opplevelse av læringsutbytte påvirkes av elevenes hjemmeforhold og ulike forhold ved den digitale undervisningen. For å undersøke problemstillingen har vi gjennomført statistiske regresjonsanalyser av surveydataene vi har samlet inn blant elever, foresatte og lærere. I analysene våre finner vi at elever som har sittet uforstyrret og beholdt motivasjonen under pandemien har opplevd høyere læringsutbytte enn andre elever. Videre finner vi at lærere som opplever at de lykkes i å tilpasse opplæring for sterke og/eller svake elever, også opplever at elevene deres har hatt et høyere læringsutbytte. Til slutt finner vi at det er en positiv sammenheng mellom hyppighet i vurderingssituasjoner og lærernes opplevelse av elevenes læringsutbytte.

Kort om regresjonsanalysene

Vi benytter lineær regresjon som analysemetode for å beskrive sammenhengene mellom uavhengige variabler og en avhengig variabel. Den avhengige variabelen i våre modeller er opplevde læringsutbytte. I modell 1 har vi benyttet elevenes egne svar for læringsutbyttet som avhengig variabel. I modell 2 har vi benyttet lærernes svar for opplevd læringsutbytte blant elevene som avhengig variabel. I regresjonsanalysen kan vi si noe om retningen og styrken i sammenhengen mellom de uavhengige variablene og den avhengige variabelen. Med andre ord, kan vi si noe om hvordan ulike faktorer påvirker det opplevde læringsutbyttet for elevene. Vi har knyttet svarene fra elevene, foresatte og lærere sammen i ett datasett, slik at vi kan analysere sammenhenger mellom lærernes, foresatte og elevenes besvarer. Påvirkning blir oppgitt som standardisert BE-TA-koeffisient i tabellene under. I gjennomgangen av

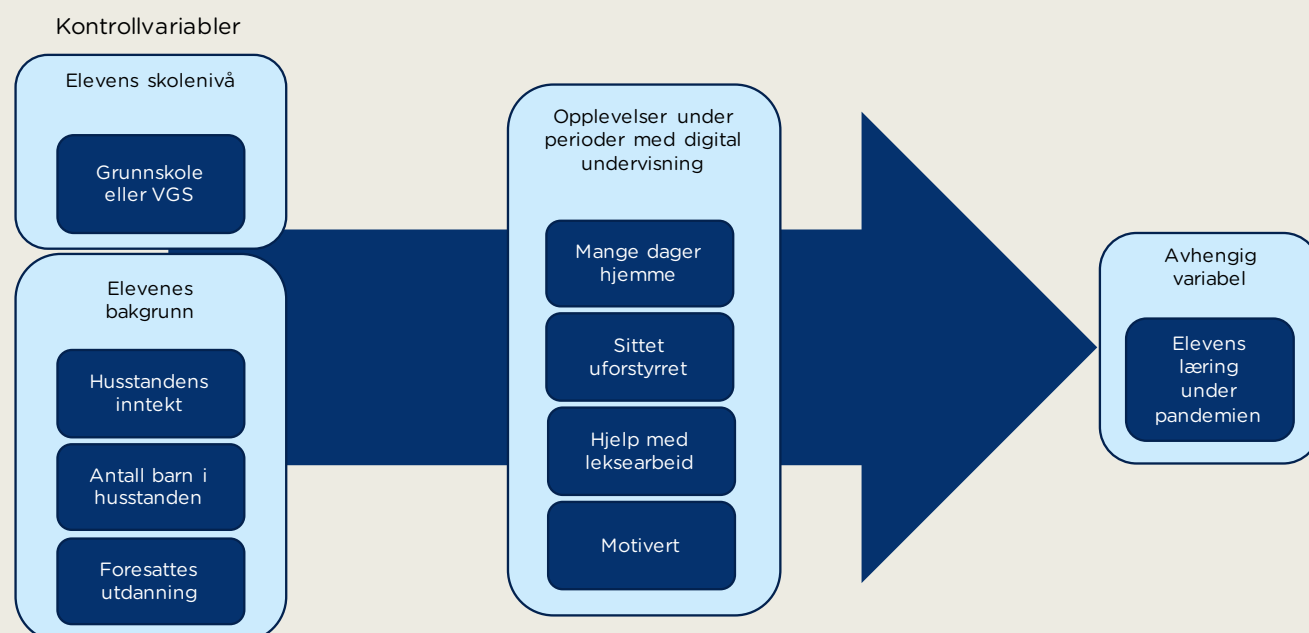
resultatene oppgir vi, for enkelhets skyld, påvirkning uten denne benevnning. Signifikante effekter er merket med asterisk (*).

Modell 1: Hva forklarer variasjonen i elevenes opplevelse av læringsutbytte?

Med modell 1 har vi undersøkt hvordan ulike opplevelser under perioder med digital undervisning påvirket elevenes opplevelse av læring under pandemien. Her har vi kontrollert for elevens skolenivå og bakgrunn, som husholdningens inntekt, antall barn i husstanden og foreldres utdanning, jmfør figur 6.1.

Avhengig variabel har vært elevenes svar på spørsmålet: *"I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring, opplever du at du lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien?"*.

Figur 6.1 Modell 1: Hva kan påvirke variasjonen i elevers opplevelse av læringsutbytte?

Analysen (presentert i tabell 6.1) viser at elever som har kunnet jobbet uforstyrret hjemme og elever som opplever at de har beholdt motivasjonen under pandemien har opplevd høyere læringsutbytte enn andre elever på læringsutbytte under perioder med digital undervisning (hhv. St. B = 0,064* for "jobbet uforstyrret" og 0,371* for "motivasjon"). Om eleven går på videregående skole synes også å ha en liten negativ påvirkning på læringsutbytte (-0,054*). Dette er et interessant funn fordi videregående skole har hatt langt mer digital undervisning / hjemmeskole under pandemien. Vi vil derfor tolke at det ikke er videregående i seg selv som er faktoren, men at det er det relativt høyere smittetrykket og den høyere graden av digital undervisning i videregående sammenlignet med grunnskole som gir seg utslag i den negative påvirkningen på læringsutbytte.

Faktoren som synes å påvirke læringsutbytte mest i modellen er variabelen "jeg var like motivert for å lære under tiden med digital undervisning / hjemmeopplæring, som ellers".

I modellen har vi blant annet kontrollert for antallet hjemmeboende barn, oppgitt lønn i husstanden og utdanningsnivå. Ingen av disse faktorene ser ut til å påvirke noen av sammenhengene i modellen 1. Men manglende påvirkning kan nok skyldes svakheter ved målingen: Disse variablene måtte elevene ved videregående oppgi selv og mange av respondentene kjente ikke foresattes utdanningsnivå eller husstandens lønnsnivå og for dem som oppga dette var det lite variasjon. Samlet forklarer modell 1 17 prosent av variasjonen i avhengig variabel (justert $R^2=0,168$) som må vurderes å være forholdsvis lite.

Tabell 6.1 Regresjonsmodell 1: Elevenes opplevelse av læringsutbytte som avhengig variabel

	Std. Beta	Signifikansnivå
Omfang av digital undervisning/hjemmeopplæring	-0,033	0,113
Jeg fikk hjelp til leksearbeid hjemme hvis jeg hadde bruk for det under perioder med hjemmeopplæring	0,030	0,177
Jeg har sittet uforstyrret når jeg har hatt digital undervisning / hjemmeopplæring	0,064*	0,004
Jeg var like motivert for å lære under tiden med digital undervisning / hjemmeopplæring, som ellers	0,371*	0,000
Kontrollvariabler:		
Elevenes skolenivå: Videregående skole (referansekategori=5.-10. trinn)	-0,054*	0,022
Hustandens samlede inntekt	-0,001	0,961
Antall hjemmeboende barn	-0,005	0,838
Høyeste fullførte utdanningsnivå blant foresatte (referansekategori=grunnskole)		
Videregående skole	0,024	0,528
Høyskole/universitet lavere grad 1-3 år	-0,003	0,949
Høyskole/universitet høyere grad 4 år eller mer	-0,044	0,411
Konstantledd	1,407	0,000

N=1 967

$R^2=0,173$

Justert $R^2=0,168$

Note: Avhengig variabel: I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring, opplever du at du lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien? (Slått sammen av elev-, lærer- og foresatt-datasett).

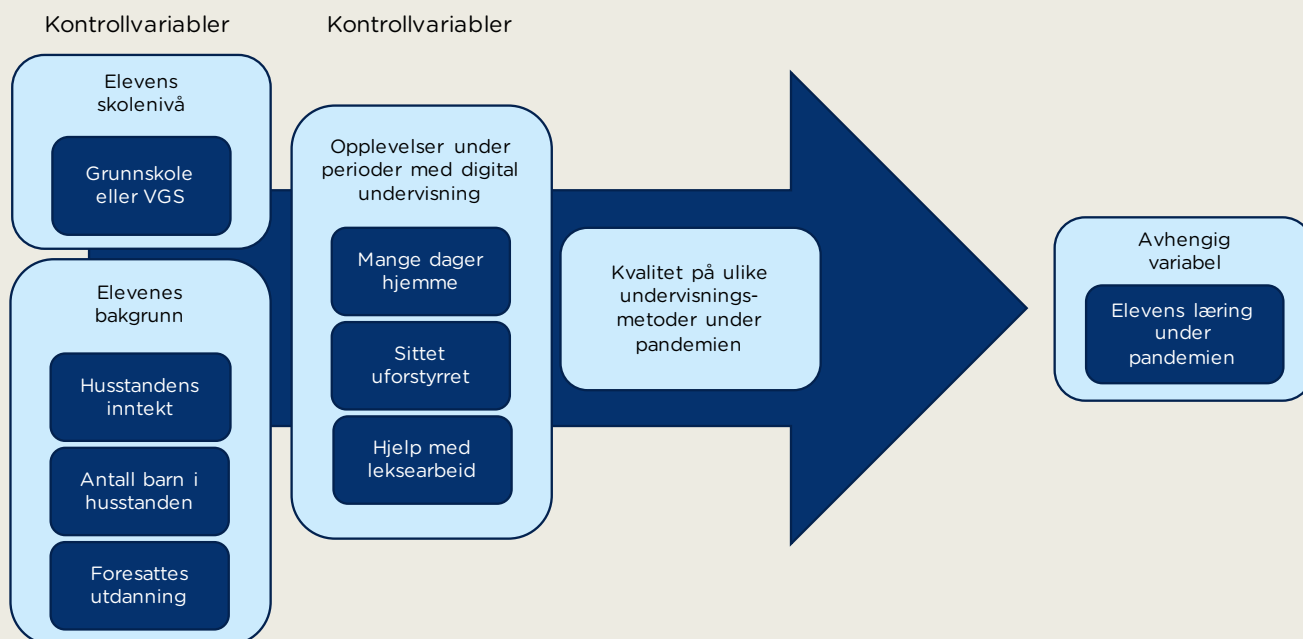
Modell 2: Hva kan forklare variasjonene i lærernes opplevelse av læringsutbytte

I modell 2 søker vi å se undersøke sammenhengene mellom kvaliteten på undervisningsmetodene og elevenes læring under pandemien. Vi benytter samme avhengige variabel som tidligere, men nå benytter vi svar fra lærersurveyen for å forklare opplevd læringsutbytte. Det vil si, hva lærerne har svart om deres oppfatning av elevenes læringsutbytte. Videre har vi inkludert lærernes svar om opplæringsaktiviteter. I analysen har vi kontrollert for elevenes hjemmeforhold, skolenivå og elevenes sosioøkonomiske bakgrunn, jmf figur 6.2. Disse variablene er basert på gjennomsnitt av svar fra elevene og foresatte i klassen som er knyttet til den enkelte lærer.

Analysen (se tabell 6.2 på neste side) viser at det er flere av opplæringsaktivitetene som synes å ha påvirkning på lærernes opplevelse av elevenes læringsutbytte. Bruk av praktiske eksempler har en moderat påvirkning (St. B = 0,125*). Det vil si at lærere som gjennomførte den digitale opplæringen i stor grad med bruk av praktiske eksempler opplever at elevene hadde et godt læringsutbytte under perioder med digital undervisning. Tilpasning av opplæringen til de faglig sterkeste elevene (0,128*) og spesielt tilpasning for de faglig svakeste elevene (0,430*) synes å være viktige faktorer for opplevd læringsutbytte. Begge faktorer har positiv effekt.

Hyppighet i vurderingssituasjoner i undervisningsvurderingen (0,257*) er faktoren med nest høyest effekt på lærernes opplevelse av læringsutbytte under digital undervisning. Dette er en interessant effekt. Vi tolker dette som at det i periodene med digital undervisning var lite kontroll og rammer på at elevene fulgte med og fikk det læringsutbytte de hadde. De lærerne som hyppig gjennomførte vurderinger ser ut til å oppleve at deres elever fikk høyere læringsutbytte. En tolkning kan være at hyppige vurderingssituasjonene bidro til å skape rammer for opplæringen og dermed bidra videre til læringsutbytte. Samlet forklarer modell 2 65 prosent av variasjonen i avhengig variabel (justert $R^2=0,648$) som må vurderes å være forholdsvis mye.

Figur 6.2 Modell 2: Hva kan forklare variasjonen i lærernes opplevelse av elevenes læringsutbytte?

Tabell 6.2 Regresjonsmodell 2: Lærernes vurdering av læringsutbytte som avhengig variabel

	Std. Beta	Signifikans
Påstand 1: Tilpasning for de faglig sterkeste elevene	0,128*	0,000
Påstand 2: Tilpasning for de faglig svakeste elevene	0,430*	0,000
Påstand 3: Variasjon i arbeidsmåter	-0,083*	0,008
Påstand 4: Elevmedvirkning	0,032	0,228
Påstand 5: Bruk av praktiske eksempler	0,125*	0,000
Påstand 6: Muntlig deltakelse fra elevene	0,043	0,152
Påstand 7: Spontan dialog mellom lærer og elev	0,058*	0,036
Påstand 8: Gruppesamarbeid	-0,039	0,120
Påstand 9: Kontroll på at elevene fulgte opplegget	0,051	0,052
Påstand 10: Hyppighet i vurderingssituasjoner i undervisningsvurderingen	0,257*	0,000
Påstand 11: Kreativitet i gjennomføringen av undervisningen	-0,022	0,393

Kontrollvariabler:		
Jeg har hatt mange dager med digital undervisning / hjemmeopplæring dette skoleåret (siden sommer 2021). (Elevsvar)	-0,006	0,723
Jeg fikk hjelp til leksearbeid hjemme hvis jeg hadde bruk for det under perioder med hjemmeopplæring (Elevsvar)	-0,021	0,227
Jeg har sittet uforstyrret når jeg har hatt digital undervisning / hjemmeopplæring (Elevsvar)	-0,002	0,925
Elevens skolenivå: Videregående skole (referansekategori=5.-10. trinn)	0,022	0,198
Hustandens samlede inntekt (Foresattsvar/Elevsvar i Vgs)	-0,017	0,386
Antall hjemmeboende barn (Foresattsvar/Elevsvar i Vgs)	0,003	0,874
Høyeste fullførte utdanningsnivå blant foresatte (Foresattsvar/Elevsvar i Vgs) (referansekategori=grunnskole)		
Videregående skole	-0,014	0,665
Høyskole/universitet lavere grad 1-3 år	-0,022	0,533
Høyskole/universitet høyere grad 4 år eller mer	-0,062	0,153
Konstantledd	0,149	0,168

N=1335

R²=0,654Justert R²=0,648

Note: Avhengig variabel: I løpet av en periode med digital undervisning / hjemmeopplæring, opplever du at elevene lærte mindre, like mye eller mer sammenlignet med en like lang undervisningsperiode før pandemien?

Forklaringsvariabler (påstand 1-11): er konstruert ut fra følgende spørsmål: Er du enig eller uenig i følgende påstand-er: Sammenlign undervisningen før pandemien med den digitale undervisningen/hjemmeopplæringen. Ble den digitale undervisningen / hjemmeopplæringen gjennomført med større, like stor eller mindre grad av...

7. METODE

Utvalg av skoler og skoleslag

Totalt 24 skoler deltok i undersøkelsen, hvorav syv var videregående skoler og 17 var grunnskoler. Samtlige av skolene deltok i den kvantitative breddekartleggingen, og seks av skolene ble i tillegg valgt ut til å delta som caseskoler for de kvalitative intervjuene. Blant grunnskolene var det både adskilte barne- og ungdomsskoler og skoler med 1. til 10. trinn. Alle skolene som deltok er offentlige.

Grunnskolene var lokalisert i én av tre bydeler i Oslo: Alna, Nordstrand eller Grünerløkka. De er alle tre store bydeler i Oslo, med en variert befolknings sammensetning som har opplevd ulik grad av nedstenging. Det er også tre bydeler som representerer den større variasjonen i levekår og ressurser blant ulike områder i Oslo. Grunnlaget for å avgrense undersøkelsen til disse tre bydelene var basert på hva de representerer til sammen og separat: til sammen representerer bydelene bredden i Oslo, og separat representerer de ulikhetene mellom det som tradisjonelt kan omtales som østkant, vestkant og sentrum i Oslo.

De videregående skolene er valgt basert på tilbudte studieprogrammer, karaktersnitt og smittetrykk, og uavhengig av geografi ettersom skolenes lokasjon ikke samsvarer med elevenes bosted. Undersøkelsen dekker studieforberedende og yrkesfag og det lagt særlig vekt på å inkludere de yrkesfagprogrammene som har blitt hardest rammet av pandemien.

Begrunnelse for valg av caseskoler ble gjort på bakgrunn av variasjon i smittetrykk, fag og karaktersnitt på studiespesialiserende for de videregående skolene.

Gjennomføring

Undersøkelsen ble gjennomført i tidsrommet medio mars til medio mai 2022. Først ble det sendt ut informasjon til skolene som skulle inngå i undersøkelsen, inkludert et informasjonsmøte hvor samtlige skoleledere var invitert. Deretter ble informasjon publisert på skolenes hjemmeside og distribuert til foresatte på grunnskolene.

Den første delen av datainnsamlingen bestod av spørreskjemaer til foresatte for elever i grunnskolen, lærere og elever på videregående skoler. Spørreskjemaet til de foresatte ble distribuert per e-post og inkluderte også et samtykkeskjema på vegne av barnet eller barnene deres for deltagelse i undersøkelsen.

Spørreskjemaet til lærerne ble også distribuert per e-post. Spørreskjemaet til elevene på videregående skole ble distribuert og gjennomført på skolen i regi av lærerne. Lærerne og elevene på de skolene som var utvalgt som caseskoler ble spurt om de ønsket å delta på intervju.

Den andre delen av datainnsamlingen bestod av et spørreskjema til elever i grunnskolen (5. til 10. klasse). Kun de elevene hvor foresatte hadde samtykket til deltagelse ble invitert til å delta. Som på de videregående skolene, ble spørreskjemaet distribuert og gjennomført på skolen, i regi av lærerne. Elevene på de skolene som var valgt ut som caseskoler ble spurt om de ønsket å delta på intervju.

Den tredje delen av datainnsamlingen bestod av casebesøk på seks utvalgte skoler, to ungdomsskoler og fire videregående skoler. Blant de elevene og lærerne som hadde sagt ja til å delta på intervju, ble det gjort et utvalg basert på relevante bakgrunnsvariabler som ble sendt over til skolene. Skolene, ved skoleleder, tok deretter kontakt med elevene og bekreftet ønske om deltagelse, samt forslag til tidspunkt for gjennomføring.

Kvantitativt

I forbindelse med prosjektet ble det gjennomført spørreundersøkelser blant elever, foresatte og lærere. Hovedformål med spørringene har vært å fange opp omfang av opplevelser av konsekvensene av pandemien for elevene i Osloskolen. Kartleggingen har elevene selv som hovedmålgruppe, men inkluderer også lærere og foresatte. Elevene selv har ikke alltid et godt utgangspunkt for å si noe om hvordan situasjonen kunne ha vært eller burde ha vært under andre omstendigheter, og vil da kunne ha vanskelig for å vurdere hvordan pandemien har påvirket deres muligheter – som handler om å se egen opplevelse opp mot et hypotetisk alternativ. Lærerne og de foresatte har et bedre grunnlag for å kunne uttrykke disse aspektene av hva undersøkelsen forsøker å si noe om, og er derfor en viktig målgruppe å inkludere.

Målgruppe

Respondentene i breddekartleggingen har bestått av elever fra 5. klasse i grunnskolen opp til og med 3. klasse på videregående, foresatte for elever fra 1. klasse til og med 10. klasse i grunnskolen og lærere for elever fra 1. klasse i grunnskolen til og med 3. klasse på videregående.

Gjennomføring

Breddekartleggingen har bestått av et elektronisk spørreskjema som respondentene har besvart individuelt. Foresatte og lærere mottok spørreskjemaet direkte per e-post, mens elevene gjennomførte undersøkelsen i klasserommet.

Utforming av spørreskjema

Spørreskjemaene ble utformet av Rambøll, i tett dialog og med innspill fra UDE. Hver av respondentgruppene fikk et unikt spørreskjema som var tilpasset deres perspektiv og innsiktsnivå. Det ble lagt særlig vekt på hvilke grupper som var best egnet til å svare ut de ulike dimensjonene av undersøkelsen og hvilke avgrensninger som var nødvendig for å sørge for at besvarelsene dekket den samme perioden. De fleste spørsmålene ble stilt for perioden etter sommeren 2021 frem til i dag.

Programmering og oversettelse av spørreskjema

Spørreskjemaene ble programmert og distribuert i Rambølls eget spørreundersøkelsesverktøy SurveyXact.

Spørre- og samtykkeskjemaene til foresatte ble oversatt til fem språk utover norsk: engelsk, polsk, arabisk, urdu og somali. Oversettelsene ble gjennomført av Semantix.

Samtykke til deltagelse i breddekartleggingen

Respondenter under 16 år må først ha samtykke fra foresatte om deltagelse. Foresatte for elever i grunnskolen har derfor, som en del av spørreskjemaet, blitt tilsendt et samtykkeskjema for eleven(e) de er foresatt for. Samtykkeskjemaet har inkludert en beskrivelse av hva elevene vil bli bedt om å delta på, hvilke rettigheter de har og spørsmål om de ønsker å samtykke til at eleven(e) kan delta dersom de ønsker. Kun elever på ungdomsskole og barneskole (5-7.) som mottok samtykke fra foresatte ble spurt om å delta i undersøkelsen.

Elever på videregående samtykket selv til å delta i breddekartleggingen. I utvalget fjernet vi elever på videregående som var under 16 år.

Gjennomføring i klasserommet

Skolene som deltok i undersøkelsen, ble tilsendt en lenke til det elektroniske spørreskjemaet og en liste over elevene som kunne gjennomføre spørreundersøkelsen med en unik kode for hver av elevene og sortert etter klasse. Den ansvarlige læreren for en gitt klasse fikk listen over sine elevers unike koder og beskjed om å sette av 15-20 minutter til å gjennomføre undersøkelsen. Elevene ble deretter gitt lenken

til spørreskjemaet og sin egen unike kode, som de kunne bruke til å logge seg inn og besvare spørreskjemaet.

Kvalitativt

Intervjuenes hovedformål har vært å fremheve elevstemmen – å la elevene selv sette ord på sine opplevelser med skolegang under pandemien. Vi ønsket at elevinformantene først skulle gjennomføre spørreundersøkelsen, så de samme variablene som benyttes til å sammenligne den kvantitative dataen kunne benyttes i analysene av den kvalitative dataen, men dette er kun en grov sortering. Det viktigste har vært å heve frem de individuelle opplevelsene og gi skildringer til den opplevde virkeligheten som ikke fanges opp i tallene. Intervjuene ble gjennomført fysisk på seks skoler: to ungdomsskoler og fire videregående skoler.

I tillegg til elevene, intervjuet vi også lærere og skoleledere. Formålet med å intervju disse to gruppene var, på samme måte som i den kvantitative delen, å bedre kunne sammenligne situasjonen under og etter pandemien med situasjonen slik den var før. Mens elevene har hatt en progresjon over tre klassetrinn og ulike fag, har de ansatte i skolen i større grad opplevd endringene fra samme ståsted gjennom hele perioden.

Samtykke til deltagelse på intervju

Som med deltagelse i breddekartleggingen, må respondenter under 16 år først ha samtykke fra foresatte for å delta i intervju. Foresatte for elever på ungdomsskole fikk derfor, som en del av spørreskjemaet, også et samtykkeskjema for den kvalitative delen av undersøkelsen. Samtykkeskjemaet inkluderte en beskrivelse av hva elevene vil bli bedt om å delta på, hvilke rettigheter de har og spørsmål om de ønsker å samtykke til at eleven(e) kan delta dersom de ønsker. Kun elever på ungdomsskole som mottok samtykke fra foresatte ble spurt om å delta på intervju. Elevene på ungdomsskole fikk i selve intervjuet lest opp informasjon om prosjektet og hva deltagelse innebar, slik at de selv også kunne si om de ønsket å delta på intervju.

For elever på videregående samtykket de selv til deltagelse på intervju gjennom spørreskjemaet, og vi valgte ut de elevene som på forhånd hadde krysset av for at de ønsket å delta. Vi opplevde noe fravall blant elevene vi hadde valgt ut på dagene vi gjennomførte intervju. Det var derimot elever som meldte seg til intervju under selve casebesøket, som vi ikke hadde avtalt tidspunkt på forhånd. De fikk mulighet til enten å få tilsendt informasjonsskriv om

undersøkelsen og samtykke på e-post, eller skrive under på et samtykkeskjema.

Gjennomføring av casebesøk

De kvalitative intervjuene ble gjennomført fysisk på skolene, med elever, lærere og skoleleder. Det ble gjennomført casebesøk på seks skoler: to ungdomsskoler og fire videregående skoler. Hvert av casebesøkene bestod av at to intervjuere fra Rambøll satt på hvert sitt rom på skolen og gjennomførte ett intervju per time (hvert intervju tok ca. 30 minutter, pluss 15-30 minutter rettskriving og forberedelse).

Elever ved de utvalgte caseskolene fikk spørsmål i spørreskjemaet (se over) om de ønsket å delta på intervju. Blant de som ønsket å delta, ble det gjort et utvalg basert på klassenivå, kjønn og studieprogram (kun videregående) for å oppnå ønsket variasjon blant informantene.

I forkant av gjennomføringen, fikk skolelederne tilsendt en oversikt over hvilke elever og lærere som skulle delta på intervju. Skoleleder ble bedt om å sende tilbake et forslag til tid for hver av informantene. Etter at tidspunktene var bekreftet, fikk informantene beskjed om når og hvor de skulle møte for intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført én-til-én mellom intervjuer og informant. Informantene ble gitt en beskrivelse av prosjektets formål, deres rettigheter til å trekke besvarelsen og håndtering av dataen som konfidensiell. Intervjuer tok notater i SurveyXact (samme programvare som ble benyttet i spørreundersøkelsen).

Bruk av sitater

Vi har benyttet sitater fra intervjuene gjennomgående i rapporten, basert på notater som ble tatt

under intervjuene. Det er markert i sitatene med "(...)" der vi har utelatt deler av utsagn og markert med klammer der vi har tydeliggjort hva eller hvem sitatet omhandler. Vi har også utelatt muntlige vendinger og fylldord fra noen av sitatene for å gjøre dem mer lesbare. Vi har utelatt sitater eller deler av sitater som kan være identifiserende.

Deltagelse

Deltagelse og skjevheter i spørreundersøkelsene

I forbindelse med utvalgsundersøkelser vil det alltid være skjevheter i deltagelsen mellom grupper. Av erfaring vet vi at grupper med lavere utdanning og inntekt deltar i mindre grad i spørreundersøkelser enn andre grupper. Også i denne undersøkelsen ser vi skjevheter i deltagelsen og at det er flere foresatte med høy inntekt og utdanning som har deltatt og gitt samtykke til at sine barn igjen kan delta i undersøkelsen. Vi har derfor undersøkt i hvilken grad denne skjevheten avspeiler seg i gjennomsnittsresultatene. Vi har definert en gruppe med lav inntekt og utdanning ut fra at man har svart en av de tre laveste inntektskategoriene og Grunnskole eller VGS som høyeste utdanningsnivå. Videre har vi sammenlignet resultatene til denne gruppen med gjennomsnittsresultatene i undersøkelsen.

Sammenligningen under viser at det er forholdsvis små forskjeller mellom gruppene og at majoriteten av spørsmålene ikke ville hatt et annerledes gjennomsnitt dersom det var høyere deltagelse fra gruppen med lav sosioøkonomisk status. Opplevd læringsutbytte er f.eks. helt lik, det samme gjelder motivasjon. Faktorer som hjelp til lekser og det å glede seg til og mislike å gå på skolen har større forskjeller. Man skal altså være spesielt varsom med å tolke gjennomsnittet på de sistnevnte spørsmålene som representative for alle elever på tvers av sosioøkonomisk bakgrunn.

Tabell 7.2 Skjevheter i besvarelsene blant elever basert på foresattes inntekt og utdanning

	Lav inntekt og utdanning	Snitt	Differanse
Jeg har hatt mange dager med digital undervisning / hjemmeopplæring dette skoleåret (siden sommer 2021).	3,5	3,3	-0,2
Læringsutbytte	2,0	2,0	0,0
Jeg fikk hjelp til leksearbeid hjemme hvis jeg hadde bruk for det under perioder med hjemmeopplæring	3,4	3,9	0,5
Jeg var like motivert for å lære under tiden med digital undervisning / hjemmeopplæring, som ellers	2,5	2,5	0,0
Jeg gleder meg til å gå på skolen	3,0	3,3	0,3
Jeg misliker det å gå på skole nå mer nå enn før pandemien	3,2	2,7	-0,5

Tabell 7.3 Deltagelse blant lærere fordelt på klassetrinn

	1.-10. TRINN	VIDEREGÅENDE SKOLE	I ALT
GJENNOMFØRT	320	266	586
NOEN SVAR	104	91	195
IKKE GJENNOMFØRT	645	444	1089
I ALT	1069	801	1870

Tabell 7.4 Deltagelse blant elever fordelt på klassetrinn

	5.-7. TRINN	8.-10. TRINN	VIDEREGÅENDE SKOLE	I ALT
GJENNOMFØRT	214	618	1624	2456
NOEN SVAR	0	5	38	43
IKKE GJENNOMFØRT	444	226	3564	4234
I ALT	658	849	5226	6733

Tabell 7.5 Deltagelse blant videregående elever fordelt på studieretning

	STUDIESPESIALISERENDE	YRKESFAG	I ALT
GJENNOMFØRT	1237	387	1624
NOEN SVAR	33	5	38
IKKE GJENNOMFØRT	2788	776	3564
I ALT	4058	1168	5226

Tabell 7.6 Deltagelse blant foresatte fordelt på klassetrinn

	1.-4. TRINN	5.-7. TRINN	8.-10. TRINN	I ALT
GJENNOMFØRT	926	772	972	2670
NOEN SVAR	67	38	49	154
IKKE GJENNOMFØRT	2395	1679	2076	6150
I ALT	3388	2489	3097	8974

Deltagelse i intervjuene

Vi gjennomførte til sammen 53 kvalitative intervjuer med skoleledere, lærere og elever. I gjennomføringen av skolebesøkene var det flere elever og noen lærere som ikke møtte opp eller som trakk seg fra intervjuene. Frafall blant elevene kan ha bidratt til noen skjevheter i utvalget. Det er derfor viktig å være bevisst på dette i tolkningen av funnene fra elevintervjuene i undersøkelsen.

Tabell 7.7 Oversikt over antall informanter

Informantgruppe	Antall informanter
Skoleledere	6
Lærere	17
Elever	30
SUM	53